

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain, pakkokeinolain ja rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin säännökset, joiden nojalla Rikosseuraamuslaitoksella olisi toimivalta puuttua miehittämättömän kulkuneuvon liikkumiseen vankilan alueella tai sen yläpuolella. Puuttumisessa voitaisiin käyttää teknistä laitetta, jolla vaikutetaan kulkuneuvon käyttämään radiosignaaliin.

Esityksessä ehdotetaan myös täsmennyksiä pakkokeinolain ja rikoslain tehostettua matkustuskieltoa ja tutkinta-arestia koskeviin säännöksiin.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1 Miehistämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen.....	4
2.1.2 Sylkemisen estävän suojan käyttö.....	8
2.1.4 Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti.....	9
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	9
2.2.1 EU-oikeus.....	9
2.2.2 Ruotsi.....	10
2.2.3 Viro.....	10
2.2.4 Norja.....	10
2.2.5 Tanska.....	11
2.3 Nykytilan arviointi.....	11
2.3.1 Miehistämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen.....	11
2.3.2 Sylkemisen estävän suojan käyttö.....	12
2.3.4 Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti.....	12
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	13
3.1 Miehistämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen.....	13
3.2 Sylkemisen estävän suojan käyttö.....	15
3.3 Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti.....	16
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	17
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	17
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	17
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	17
5 ASIAN VALMISTELU.....	18
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	18
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	20
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	20
1.1 Vankeuslaki.....	20
16 luku Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen.....	20
18 luku Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö.....	23
19 luku Ilmoitukset ja tiedon antaminen.....	23
1.2 Tutkintavankeuslaki.....	24
11 luku Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen.....	24
13 luku Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö.....	24
1.3 Pakkokeinolaki.....	24
2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti.....	24
5 luku Matkustuskielto.....	25
11 luku Erinäiset säännökset.....	25
1.4 Rikoslaki.....	25
6 luku Rangaistuksen määräämisestä.....	25
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	26
3 VOIMAANTULO.....	26
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	26

LAKIEHDOTUKSET	31
Laki vankeuslain muuttamisesta	31
Laki tutkintavankeuslain muuttamisesta	33
Laki pakkokeinolain muuttamisesta	34
Laki rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta	37
LIITTEET	38
RINNAKKAISTEKSTIT	38
Laki vankeuslain muuttamisesta	38
Laki tutkintavankeuslain muuttamisesta	41
Laki pakkokeinolain muuttamisesta	42
Laki rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta	47

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Erilaisten miehittämättömien kulkuneuvojen ja erityisesti lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten käyttö on lisääntynyt viime vuosina. Tämä on muodostanut uuden turvallisuusuhan vankiloille, koska tällaisten laitteiden avulla on mahdollista kuljettaa vankilaan luvattomia aineita ja esineitä. Vankiloissa on jo tehty havaintoja tällaisesta toiminnasta. Laitteiden yleistyessä ja halventuessa myös niiden käyttö vankilaturvallisuutta vaarantaviin tarkoituksiin voi lisääntyä.

Rikosseuraamuslaitokselle ei kuitenkaan ole säädetty yksiselitteistä toimivaltaa puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen liikkumiseen vankilan alueella tai sen yläpuolella. Tietyin edellytyksin lainsäädäntö mahdollistaa voimakeinojen käytön tällaisten kulkuneuvojen pysäyttämisessä. Säännökset eivät mahdollista lainkaan sellaisten teknisten laitteiden käyttöä, joiden avulla olisi mahdollista puuttua radiosignaalilla ohjattavien miehittämättömien kulkuneuvojen liikkumiseen.

Esityksessä ehdotetaan, että vankeuslaissa (767/2005) ja tutkintavankeuslaissa (768/2005) säädettäisiin Rikosseuraamuslaitokselle riittävä toimivalta puuttua vankilaturvallisuutta vaarantavaan miehittämättömien kulkuneuvojen toimintaan vankila-alueella. Ehdotettujen säännösten nojalla Rikosseuraamuslaitos voisi käyttää teknisiä laitteita, joiden avulla tällaiset kulkuneuvot voidaan havaita ja tarvittaessa puuttua niiden kulkuun.

Lisäksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain sitomista koskevia säännöksiä täsmennettäisiin siten, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä olisi toimivalta käyttää sylkemisen estämiseen tarkoitettua huppua tai sidettä. Nykyisten säännösten nojalla tällaisia välineitä ei ole mahdollista käyttää. Käytön edellytykset olisivat samat kuin sitomisen edellytykset tälläkin hetkellä.

Tehostettua matkustuskieltoa ja tutkinta-arestia koskevat pakkokeinolain (806/2011) säännökset tulevat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019. Kyseisten pakkokeinojen voimaantulon valmistelussa on tullut esille täsmennystarpeita muun muassa pakkokeinojen alkamisaikaa, etsintäkuuluttamista ja päätösvaltaa koskeviin säännöksiin.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen

Miehittämättömien kulkuneuvojen käytön lisääntyminen

Lennoikkien ja miehittämättömien ilma-alusten määrä Suomen ilmatilassa on kasvanut viime vuosina huomattavasti. Tässä kehityksessä ovat olleet mukana yksityishenkilöt, yksityiset yritykset, viranomaiset ja muut toimijat. Miehittämätön ilmailu poikkeaa perinteisestä ilmailusta ensinnäkin siten, että ilma-aluksen ohjaajan sijaintia ei voida osoittaa ilma-aluksen sijainnin perusteella. Turvallisuuden kannalta lennokin tai ilma-aluksen ohjaajan tavoitettavuus ja paikantaminen on keskeistä, jotta viranomaiset voivat tarvittaessa antaa ohjeita tai puuttua toi-

mintaan. Laitteiden määrän kasvu ja niiden ohjaajan tavoittamattomuus lisäävät turvallisuudelle aiheutuvaa uhkaa.

Miehittämättömien ilma-alusten ohjaukseen voidaan käyttää erilaisia kauko-ohjaukseen soveltuvia laitteita tai niiden lentoreitit voidaan ohjelmoida. Miehittämättömien ilma-alusten kauko-ohjainlaitteista ja ohjaus- ja seurantayhteyksistä voidaan muodostaa suorituskkyisiä kokonaisjärjestelmiä. Mahdollisuudet hyödyntää uutta teknologiaa ovat hyvin laajat. Nykyisin miehittämättömässä ilmailussa yleisimmin ohjaus- ja videoyhteys muodostetaan digitaalisella yhteydellä. Eräät valmistajat käyttävät WiFi-protokollaa tiedon siirtämiseen ja toiset itse kehittämäänsä tiedonsiirtoprotokollia. Langattomien verkkojen kehitys vaikuttaa myös ilma-alusjärjestelmien etäyhteyden suorituskkyyn. NykYTEknologialla voidaan saavuttaa selvästi aikaisempaa pidempi kantama, mutta taajuussäätely rajoittaa kaupallisten toimijoiden mahdollisuuksia kehittää markkinoille saatettavien laitteiden tehoa.

Miehittämättömien ilma-alusten tiedonsiirron siirtyessä tulevaisuudessa 4G- ja 5G-verkkoihin voidaan alusta ohjata lähes mistä tahansa. Verkkoyhtiöt tutkivat ja kehittävät tukiasemiaan 4G-mobiiliverkkoissa siten, että niiden kantama pystysuunnassa olisi selvästi nykyistä 50–75 metriä korkeampi. Tiedonsiirron siirtyminen 4G- ja 5G-verkkoihin, sekä tiedonsiirron häiriönsietokyvyn paraneminen vaikeuttaa tulevaisuudessa kyseisten laitteiden torjuntaa. Miehittämättömien ilma-alusten ja lennokkien automaattisiin ohjausjärjestelmiin (autopilotteihin) tulee jatkuvasti uusia ominaisuuksia. Uusimmissa järjestelmissä ilma-alusta voidaan edelleen hallita autopilotilla, vaikka osa roottoreista on hajonnut tai irronnut. Lisäksi ilma-aluksia voidaan ohjata parvena.

Vastaavanlaisella teknologialla pystytään ohjaamaan myös muita miehittämättömiä kulkuneuvoja kuin ilma-aluksia ja lennokkeja.

Miehittämättömien ilma-alusten ja muiden kulkuneuvojen luvaton käyttö voi muodostaa uhan vankilaturvallisuudelle. Tiedossa on jo tapauksia, joissa vankilaan on yritetty kuljettaa lennokkien avulla luvattomia aineita ja esineitä. Laitteiden käytön helpottuessa ja hintojen laskiessa voidaan pitää todennäköisenä, että tällaiset yritykset luvattomien aineiden tai esineiden toimittamiseksi vankilaan tulevat lisääntymään.

Lainsäädäntö

Yleinen liikennelainsäädäntö

Ilmailulaissa (864/2014) säädetään yleisesti ilmailusta Suomen alueella, myös lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten osalta. Ilmailun säätely perustuu laajasti kansainvälisiin sopimuksiin, käytäntöihin ja EU-säätelyyn. Ilmailulain säännöksistä vain osa soveltuu lennokkeihin ja miehittämättömiin ilma-aluksiin. Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi on antanut 9.10.2015 määräyksen OPS M1-32 kauko-ohjatun ilma-aluksen ja lennokin lennättämisestä (ns. RPAS-määräys).

Ilmailulain 11 §:n nojalla säädetyssä valtioneuvoston asetuksessa ilmailulta rajoitetuista alueista (930/2014) on määritelty tietyt alueet, joilla lentäminen on kielletty tai sitä on rajoitettu. Valtioneuvoston asetuksella voidaan rajoittaa ilmailua tai kieltää se valtion johtamisen, maanpuolustuksen, rajavalvonnan, pelastustehtävien tai varautumisen kannalta tärkeiden kohteiden ja alueiden yläpuolella. Lennokkeja tai miehittämättömiä ilma-aluksia yksinomaan koskevista lennonrajoitusalueista ei ole ilmailulain nojalla säädetty. Ilmailunrajoitusasetus soveltuu sekä perinteiseen ilmailuun että miehittämättömään ilmailuun. Säännöksen nojalla ei voida asettaa lentokieltoa nimenomaisesti vankila-alueiden yläpuolelle.

Ilmailulaissa säädetään myös ilma-aluksen kulkuun puuttumisen edellytyksistä. Ilmailulain 167 § mukaan ilma-alukseen kulkuun voidaan puuttua yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaatiessa liikenteen turvallisuusvirasto Trafin tai lennonjohdon toimesta. Sotilasviranomaisen tai poliisi voi puuttua ilma-aluksen kulkuun yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä pelastustehtävien hoitamiseksi välttämättömästä syystä tai merkittävän valtiollisen tapahtuman turvaamiseksi. Rajavartiomiehellä on vastaava valtuus rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi sekä meripelastustehtävien hoitamiseksi. Edellä mainitun säännöksen nojalla toimivaltainen viranomaisen voi kieltää ilma-aluksen lähdön, määrätä ilma-aluksen laskeutumaan, vaatia tunnistamista, määrätä lentosuunnan ja -korkeuden taikka muutoin puuttua ilma-aluksen kulkuun. Jos ilma-alus määrätään laskeutumaan, on laskeutumista varten osoitettavan lento- paikan oltava sopiva kyseisen ilma-alustyyppin turvalliseen laskeutumiseen. Rikosseuraamus- laitoksella ei ole säännöksen nojalla toimivaltaa puuttua ilma-aluksen kulkuun.

Myös muuten liikenteen automaatiota edistetään kaikissa kulkumuodoissa esimerkiksi säänte- lyyn vaikuttamalla. Muun muassa tieliikenteen osalta tekniikan kehitys on otettu huomioon uudessa tieliikennelaissa (729/2018) siten, että tienkäyttäjä on myös henkilö, joka kuljettaa ajoneuvoa tien ulkopuolella. Laki ei edellytä sitä, että ajoneuvoa kuljetetaan ajoneuvon sisällä.

Poliisilaki

Poliisin tehtävänä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen. Poliisin toimival- tuuksista säädetään poliisilaissa (872/2011). Poliisilaissa ei ole miehittämätöntä ilmailua ni- menomaisesti koskevia säännöksiä.

Poliisilain 2 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi, siirtää kulkuneuvo tai määrätä se siirrettäväksi, jos se on perusteltua poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi.

Poliisilain 2 luvun 17 §:ssä on säännös poliisin voimankäyttöoikeudesta. Pykälän 1 momentin mukaan poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, hen- kilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pake- nemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huo- mioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voima- varat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Säännös oikeuttaa poliisin puuttumaan myös lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten kulkuun, jos pykälän sovel- tamisedellytykset täyttyvät.

Käyttäessään tarpeellisia voimakeinoja poliisilain 2 luvun 17 §:n nojalla poliisi voi käyttää po- liisista annetun valtioneuvoston asetuksen (1080/2013) 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuja voimankäyttövälineitä, joita ovat paitsi eräät ampuma-aseet, myös muut ominaisuuksiltaan ja asianmukaisesti käytettyinä vaikutuksiltaan ampuma-asetta lievemmat voimankäyttövälineet. Poliisihallitus on antanut määräyksen, jossa on määritelty viimeksi mainittuun ryhmään kuu- luvat voimankäyttövälineet.

Poliisimiehellä on poliisilain 2 luvun 14 §:n nojalla oikeus ottaa tilapäisesti poliisin haltuun muun muassa vaaralliset esineet siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyk- sensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Poliisin haltuun voidaan ottaa myös esineen osa. Tällainen esine on luvun 15 §:n nojalla palautettava haltijalle viipymättä ja viimeistään 14 vuorokauden kuluessa, jollei esinettä sitä ennen esimerkiksi takavarikoida. Poliisilain 2 luvun 14 §:ää voi-

daan soveltaa myös lennokkeihin ja miehittämättömiin ilma-aluksiin, jos pykälän muut soveltamisedellytykset täyttyvät.

Poliisilakiin valmistellaan parhaillaan muutoksia, jotka mahdollistaisivat lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten kulkuun puuttumisen.

Laki sähköisen viestinnän palveluista

Laki sähköisen viestinnän palveluista (917/2014) sääntelee muun muassa radioviestinnän ja siihen liittyvien välitystietojen käsittelyä. Viestintävirastolla on myös tehtävä taajuuksien häiriöttömyyden valvojana. Viestintävirasto valvoo myös radioviestinnän luottamuksellisuutta. Viestin ja välitystietojen luottamuksellisuutta sääntelevän sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 136 §:n 1 momentin mukaan viestinnän osapuoli voi käsitellä omia sähköisiä viestejään ja niihin liittyviä välitystietoja, jollei laissa toisin säädetä. Pykälän 2 momentin mukaan yleisesti vastaanotettavaksi tarkoitettun radioviestinnän välitystietoja saa käsitellä, jollei laissa toisin säädetä.

Muita sähköisiä viestejä ja välitystietoja saa käsitellä pykälän 3 momentin mukaan vain viestinnän osapuolen suostumuksella tai jos laissa niin säädetään. Säännöksen 4 momentin mukaan se, joka on ottanut vastaan tai muutoin saanut tiedon sähköisestä viestistä, radioviestinnästä tai välitystiedosta, jota ei ole hänelle tarkoitettu, ei saa ilman viestinnän osapuolen suostumusta ilmaista tai käyttää hyväksi viestin sisältöä, välitystietoa tai tietoa viestin olemassaolosta, ellei laissa toisin säädetä. Lain 136 §:ään lisättiin vuonna 2016 määräaikaisesti 20.6.2016–20.6.2021 voimassa olevat 5 ja 6 momentti, jossa laajennettiin oikeutta käsitellä ja hyödyntää radioviestinnän välitystietoja. Säännöksen mukaan pienoismallin tai miehittämättömän aluksen kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää on mahdollista käsitellä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tilastollisesti. Lain 273 §:ssä säädetään teleyrityksen velvollisuudesta ryhtyä toimiin viestintäverkolle merkittävää haittaa tai häiriötä aiheuttavan tilanteen korjaamiseksi.

Vankeuslaki ja tutkintavankeuslaki

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Säännöksen nojalla Rikosseuraamuslaitoksella on velvollisuus pitää yllä vankilaturvallisuutta niillä toimivaltuuksilla, joista vankeuslaissa säädetään.

Vankeuslain 16 luvussa säädetään vankilan tilojen ja vangin tarkastamisesta. Luvun 1 §:n mukaan vankeja ja vankien käytössä oleva tiloja on valvottava siten kuin vankilan järjestys, vankilassa pitämisen varmuus, vankien ja muiden henkilöiden turvallisuus sekä karkaamisen tai avolaitoksesta luvatta poistumisen ja rikoksen estäminen edellyttävät. Luvun 2 §:n mukaan vankien asuintiloja sekä heidän käytössään ja vankilan alueella olevaa omaisuuttaan voidaan tarkastaa vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai epäillyn järjestyksirikkomuksen tutkimiseksi.

Vankeuslain 17 luvun 1 §:n nojalla vankilaan ei saa päästää ketään ilman asianmukaista lupaa tai syytä. Poliisilain 9 luvun 8 §:n nojalla erittäin tärkeän toiminnan tai omaisuuden turvaamiseksi taikka ihmisten suojaamiseksi voidaan sisäasiainministeriön asetuksella rajoittaa liikkumista tai oleskelua turvattavassa tai suojattavassa kohteessa tai sen ympäristössä kohteesta aiheutuvan tai siihen kohdistuvan vaaran vuoksi taikka kieltää turvallisuutta vaarantavien esineiden tai aineiden tuonti sinne. Liikkumis- ja oleskelurajoituksista annetussa sisäministeriön asetuksessa vankila-alueille on määritelty liikkumis- ja oleskelukielto.

Vankeuslain 18 luvun 6 §:n nojalla Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus käyttää voimakeinoja muun muassa yllä mainittujen valvontatoimien suorittamiseksi tai vankilan alueelle pääsyn estämiseksi. Henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun henkilön terveyttä vaarantavan teon taikka tapahtuman uhatessa voimakeinoja voidaan käyttää myös kuluneuvon pysäyttämiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Voimankäyttövälineitä saa käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies.

Tutkintavankeuslaissa on vastaavan sisältöiset säännökset.

Vahingonkorvauslaki

Jos Rikosseuraamuslaitoksen toimivaltuuksien käytöstä aiheutuu vahinkoa, vahingon korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslakia (412/1974). Vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Pykälän 2 momentin mukaan tällainen vastuu yhteisöllä on kuitenkin vain, milloin toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu.

2.1.2 Sylkemisen estävän suojan käyttö

Vankeuslain 18 luvussa säädetään vangin sitomisen edellytyksistä. Luvun 2 §:n mukaan vangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä muun muassa sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Luvun 9 §:n mukaan tarkemmat säännökset sitomisvälineistä annetaan valtioneuvoston asetuksella. Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (648/2015) 59 §:n 2 momentin mukaan sitomisvälineitä ovat käsiraudat, muovinen side ja hallintavyö.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on käsitellyt niin sanotun sylkemisen estävän suojan käyttöä vankiloissa ratkaisussaan dnro 2382/2/14. Apulaisoikeusasiamies piti tulkinnanvaraisena, voidaanko vankeuslain 18 luvun 2 §:n katsoa oikeuttavan sitomisen sylkemisen estämiseksi. Hän katsoi myös, ettei sitominen käsitteenä viittaa pään peittämiseen hupulla tai muuhun vastaavaan hengitysteiden peittämiseen.

Tällä hetkellä lainsäädäntö ei mahdollista sylkemisen estävän suojan käyttöä. Rikosseuraamuslaitos on pitänyt välttämättömänä suojata henkilökuntaa sylkemiseltä ja ottaa käyttöön tarkoitukseen soveltuvat välineet. Rikosseuraamuslaitos on perustellut tarvetta sillä, että vangeilla on enenevässä määrin erilaisia syljen välityksellä tarttuvia tauteja, joilta henkilökuntaa on tarpeellista suojata konfliktitilanteissa. Tilanteet ovat Rikosseuraamuslaitoksesta saadun selvityksen perusteella sellaisia, joissa vankeuslaissa säädetty sitomisen edellytykset täyttyvät, mutta pelkkä käsirautojen käyttö ei riitä rauhoittamaan vangin käytöstä tai tämä yrittää tästä huolimatta sylkeä henkilökunnan päälle. Tilanteisiin voi liittyä myös vankien psyykkisiä ongelmia. Käyttötarve olisi harvinaista.

Sylkemisen estämiseen soveltuvina suojina on mahdollista käyttää hengittävistä kankaasta tehtyä huppua, joka asetetaan vangin päähän. Hupussa on suun kohdalla muovinen osa, joka

estää sylkemisen hupun ulkopuolelle. Toinen tarkoitukseen soveltuva väline on side, joka peittää vain vangin suun ja nenän. Kumpikaan näistä välineistä ei estä vankia liikuttamasta päätä, näkemästä, kuulemasta tai puhumasta. Oikein käytettynä välineet eivät vaikuta vangin hengittämiseen, eivätkä varsinaisesti estä sylkemistään, mutta sylki jää suojaan.

Myös apulaisoikeusasiamies piti sinällään perusteltuna ottaa käyttöön välineet, joilla sylkeminen virkamiesten tai muiden henkilöiden päälle voidaan estää.

2.1.4 Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti

Pakkokeinolaissa säädetään kahdesta uudesta pakkokeinosta tutkinta-arestista ja tehostetusta matkustuskiellosta. Uudet säännökset tulevat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019. Kumpakaan pakkokeinolaissa on tarkoitus soveltaa tutkintavankeuden sijasta, jos pakkokeinolaissa säädetty edellytykset täyttyvät. Poliisi vastaa tehostetun matkustuskiellon toimeenpanosta ja Rikosseuraamuslaitos tutkinta-arestin toimeenpanosta. Tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin toimeenpanoa valvotaan teknisellä valvonnalla, josta vastaa Rikosseuraamuslaitos.

Pakkokeinolain 2 luvussa säädetään tutkinta-arestin sisällöstä ja menettelystä tutkinta-arestin määräämisessä ja täytäntöönpanossa. Tehostetun matkustuskiellon osalta säännökset ovat pakkokeinolain 5 luvussa.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 EU-oikeus

Euroopan unionissa ilmailua koskee vuonna 2008 annettu asetus (EY) N:o 216/2008 yhteisistä siviili-ilmailua koskevista säännöistä ja Euroopan lentoturvallisuusviraston perustamisesta eli niin sanottu EASA-asetus. Sen päätavoitteena on yhtenäisen ja korkean siviili-ilmailun turvallisuuden tason luominen ja ylläpitäminen Euroopassa.

EASA-asetus (EY) N:o 216/2008 kumottiin 22.8.2018 julkaistulla uudella EASA-asetuksella (EU) 2018/1139. Uusi asetus tuli voimaan 11.9.2018. Komissio tulee antamaan sen nojalla miehittämättömiä ilma-aluksia koskevia sekä delegoituja että täytäntöönpanosäädöksiä. Niitä valmistellaan Euroopan unionin lentoturvallisuusviraston ehdotuksen pohjalta (EASA Opinion 1/2018).

Uudella EASA-asetuksella luotava lainsäädäntökehys ei määritä yksityiskohtaisia sääntöjä miehittämättömälle ilmailulle, vaan ne annettaisiin ehdotuksen mukaan komission delegoituihin säädöksiin. Euroopan unionin lentoturvallisuusvirastossa on valmisteltu komissiolle luonnos miehittämättömän ilmailua koskevaksi alemmanasteiseksi sääntelyksi (EASA Notice of Proposed Amendment 2017-05). Luonnoksessa ehdotetaan, että miehittämätön ilmailu jaettaisiin kolmeen kategoriaan ilmailusta aiheutuvan riskin mukaan, avoimeen matalan riskin kategoriaan (Open), korotetun riskin kategoriaan (Specific) ja korkean riskin kategoriaan (Certified).

Suomessa valtaosa tämänhetkisestä miehittämättömästä ilmailusta sisältyisi matalan riskin kategoriaan. Lentosääntöjen pääelementit matalan riskin kategoriassa olisivat samankaltaiset kuin nykyisin, mutta yksityiskohtaisemmilta osin vaatimukset muuttuisivat. Esimerkiksi enimmäislentokorkeus laskisi 120 metriin nykyisestä 150 metristä. Lennättämisen tulisi myös aina tapahtua näköyhteydessä, kun nykyinen kansallinen sääntely on mahdollistanut myös näköyhteyden ulkopuolisen lennättämisen tietyissä poikkeustapauksissa. EU-sääntely ei myöskään tekisi eroa harrastetoiminnan ja muun toiminnan välillä, joten Suomen nykyinen malli,

jossa harrastekäyttöön tarkoitettuja lennokkeja ja ammattikäyttöön tarkoitettuja miehittämättömiä ilma-aluksia koskevat erilaiset vaatimukset, ei enää tulisi kyseeseen. Lisäksi lennättäjän kelpoisuutta ja lennätettävän laitteen ominaisuuksia säänneltäisiin nykyistä tiukemmin.

Korotetun riskin kategoriaan kuuluva ilmailu tarvitsisi aina joko ilmoituksen tai hyväksynnän kansalliselta ilmailuviranomaiselta. Korkean riskin kategoriaan lukeutuva toiminta, joka käytännössä vastaisi miehitetyn ilmailun riskejä, on tarkoitus huomioida myöhemmin säätämällä tarvittavista muutoksista erikseen asianomaisissa miehitettyä ilmailua koskevissa säädöksissä.

2.2.2 Ruotsi

Ruotsissa ilmailua säännellään luftfartslagenissa (2010:500), joka koskee myös miehittämättömiä ilma-aluksia. Lain nojalla on perustettu lentokieltoalueita, joilla niin perinteinen kuin miehittämätönkin ilmailu ovat kiellettyjä. Kiellon rikkomisesta on säädetty rangaistus. Transportstyrelsen on antanut joulukuussa 2017 määräyksen (TSFS 2017:110) miehittämättömistä ilma-aluksista, joka sisältää etupäässä teknisiä ja turvallisuuteen liittyviä määräyksiä.

Ruotsissa ollaan uudistamassa skyddslagenia (2010:305), jossa säädetään yhteiskunnan toiminnalle tärkeiden toimintojen erityissuojelusta muun muassa vakoilua ja terrori-iskuja vastaan. Laissa tarkoitettuja suojelukohteita ovat muun muassa vankilat. Uudistushankkeen maaliskuussa 2018 luovutetussa osamietinnössä (SOU 2018:26) ehdotetaan skyddslageniin muun muassa uutta pykälää miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttumisesta. Ehdotetun säännöksen mukaan se, joka vartioi suojelukohdetta, saa puuttua suojelukohteessa, sen yläpuolella tai sen läheisyydessä olevaan miehittämättömään ilma-alukseen tai muun miehittämättömään kulkuneuvoon, jos se on tarpeen vartiointitehtävän suorittamiseksi. Kulkuneuvoon saa kohdistaa voimakeinoja siinä määrin kuin muut keinot ovat riittämättömiä ja se on olosuhteet huomioon ottaen puolustettavaa. Mietinnössä on korostettu myös sitä, että sääntelyn tulee koskea kaikkia miehittämättömiä kulkuneuvoja.

2.2.3 Viro

Virossa sähköisestä viestinnästä annetun lain (Elektroonilise side seadus) 115 §:n nojalla vankeinhoitoviranomaisilla on toimivalta rajoittaa radioliikennettä vankilan alueella yleisen järjestyksen tai kansallisen turvallisuuden perusteella. Vankeuslain (Vangistusseadus) 70 §:n nojalla vankeinhoitoviranomaisilla on toimivalta käyttää välineitä, joilla voidaan pysäyttää kulkuneuvo. Säännös soveltuu myös miehittämättömiin ilma-aluksiin.

Parhaillaan Virossa uudistetaan ilmailua koskevaa lainsäädäntöä. Tässä yhteydessä selvitetään mahdollisuutta rajoittaa miehittämättömien ilma-alusten lennättämistä muun muassa vankila-alueella.

Viron vankeuslaissa ei ole erityistä säännöstä sylkemisen estävien suojien käytöstä. Tällaisia suojia on kuitenkin joissakin tapauksissa käytetty. Käyttöä on myös pidetty hyväksyttävänä oikeuskäytännössä.

2.2.4 Norja

Norjassa lennokeista ja miehittämättömistä ilma-aluksista on annettu asetus (forskrift om luftfartøy som ikke har fører om bord mv), jossa on säädetty alueista, joilla miehittämätön ilmailu on kielletty. Niitä ovat muun muassa sotilasalueet, vankilat ja onnettomuuspaikat. Rajoitusten vastaisesta ilmailusta on säädetty rangaistus.

Asetuksen nojalla miehittämättömien ilma-alusten lennättäminen on kielletty vankila-alueen lähellä. Vankeinhoitoviranomaisille ei ole säädetty toimivaltaa häiritä lennättämistä. Norjassa valmistellaan kuitenkin miehittämättömien kulkuneuvojen havainnoinnin mahdollistavien laitteiden käyttöönottoa.

2.2.5 Tanska

Tanskassa on äskettäin uudistettu miehittämättömiä ilma-aluksia koskevaa lainsäädäntöä ja muun muassa asetettu erilaisia vaatimuksia niiden lennättäjille riippuen siitä, tapahtuuko lennättäminen asutulla vai asumattomalla alueella. Turvallisuuden kannalta tärkeillä alueilla, joita ovat esimerkiksi sotilasalueet ja vankilat, on kuitenkin kielletty kaikenlainen miehittämätön ilmailu.

Ilmailulain nojalla on annettu määräys miehittämättömien ilma-alusten lennättämisestä (Bekendtgørelse om flyvning med droner uden for bymæssigt område). Määräyksen 13 §:n mukaan lennättäminen 150 metriä lähempänä vankiloita on kielletty.

Rikosseuraamusviranomaisilla ei ole laissa säädettyä toimivaltaa häiritä tai ottaa haltuun miehittämättömiä ilma-aluksia. Parhaillaan Tanskan suljettuihin vankiloihin valmistellaan järjestelmiä, joiden avulla miehittämättömät ilma-alukset voidaan luotettavasti havaita ja tunnistaa.

Tanskassa lainsäädäntö ei mahdollista sylkemisen estävän suojan käyttöä.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen

Miehittämättömät kulkuneuvot ja erityisesti miehittämätön ilmailu ovat luoneet uusia turvallisuushaasteita vankiloille. Miehittämättömistä ilma-aluksista on tehty vankiloissa vuosittain muutamia havaintoja, mikä on kuitenkin todennäköisesti vain pieni osa vankila-alueilla vierailevista ilma-aluksista. Miehittämättömillä ilma-aluksilla on helppoa toimittaa luvattomia aineita ja esineitä vankila-alueelle tai kuvata vankila-alueita tai siellä olevia henkilöitä. Lennätystoiminnan laajentuessa myös riski vankilaturvallisuudelle kasvaa. Vankiloissa on tehty yksittäisiä havaintoja myös yrityksistä päästä vankila-alueelle muilla miehittämättömillä kulkuneuvoilla.

Rikosseuraamuslaitoksella ei ole laitteistoja, joiden avulla vankilan alueelle tulevat miehittämättömät kulkuneuvot voitaisiin havaita säännönmukaisesti. Tällä hetkellä kulkuneuvojen havaitseminen perustuu lähinnä virkamiesten havaintoihin. Rikosseuraamuslaitoksella ei ole myöskään yksiselitteistä toimivaltaa puuttua miehittämättömään ilmailuun tai muidenkaan miehittämättömien kulkuneuvojen liikkumiseen ilmailulain tai muiden liikennöintiä koskevien säännösten nojalla. Myöskään yleiset lentokieltoalueet eivät koske vankila-alueita. Tulevaisuudessa miehittämättömien ilma-alusten rekisteröintiin ja muuhun käyttöön liittyvät säännökset voivat helpottaa turvallisen lennätystoiminnan ohjaamista pois vankila-alueilta. Tällainen yleinen sääntely ei kuitenkaan ole riittävää torjumaan luvattomissa tai rikollisissa tarkoituksissa tapahtuvaa lennätystoimintaa.

Vankeuslain nykyisten toimivaltasäännösten nojalla voidaan puuttua henkilöiden liikkumiseen vankilan alueella ja ottaa haltuun luvattomat aineet ja esineet. Näitä toimivaltuuksia käytettäessä on tietyn edellytyksen mahdollista käyttää voimakeinoja. Säännökset eivät kuitenkaan koske miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttumista.

Rikosseuraamuslaitokselle ei ole säädetty poliisilain 2 luvun 11 §:ää vastaavaa toimivaltaa kulkuneuvon pysäyttämiseen. Vankeuslain 18 luvun 6 §:n nojalla on kuitenkin mahdollista pysäyttää kulkuneuvo henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun henkilön terveyttä vaarantavan teon taikka tapahtuman uhatessa.

Vaikka voimakeinosäännösten nojalla onkin joissain tilanteissa mahdollista puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun, sääntely ei ole riittävän kattava. Säännökset eivät myöskään mahdollista lainkaan miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttumista sellaisella teknisellä laitteella, joka häiritsee kulkuneuvon käyttämää radiosignaalia.

Edellä todetun perusteella on välttämätöntä, että sääntely turvaisi Rikosseuraamuslaitokselle riittävät toimivaltuudet puuttua vankilaturvallisuutta vaarantavien miehittämättömien kulkuneuvojen liikkumiseen. Koska teknologia mahdollistaa miehittämättömien kulkuneuvojen käyttämisen myös muuten kuin ilmassa, toimivalta tulisi ulottaa koskemaan kaikkia miehittämättömiä kulkuneuvoja.

Myös muilla turvallisuusviranomaisilla on todettu olevan vastaavanlaisia sääntelytarpeita.

2.3.2 Sylkemisen estävän suojan käyttö

Edellä todetun perusteella Rikosseuraamuslaitoksella voi olla yksittäisissä tilanteissa tarve käyttää sylkemisen estäviä suojia. Nykyisten säännösten nojalla tämä ei kuitenkaan ole mahdollista. Sääntelyä olisi perusteltua täsmentää tältä osin.

2.3.4 Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti

Kuten edellä on todettu pakkokeinolain tutkinta-arestia ja tehostettua matkustuskieltoa koskevat muutokset tulevat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019. Parhaillaan valmistellaan muutosten käytännön toteutusta. Tämän valmistelun yhteydessä on havaittu eräitä pakkokeinolain säännösten täsmennystarpeita.

Pakkokeinolain 2 luvun 12 c §:n mukaan, jos tutkinta-arestiin määrätty on vangittuna, ratkaisusta on ilmoitettava siihen vankilaan, johon tutkinta-arestiin määrätty on sijoitettu. On kuitenkin tarpeen, että tuomioistuimien ilmoittaisi kaikissa tilanteissa tutkinta-arestiin määräämisestä tutkinta-arestin valvonnasta vastaavalle Rikosseuraamuslaitokselle. Jos tutkinta-arestiin määrätty ei ole läsnä ratkaisua annettaessa, tulee tuomioistuimen ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle ratkaisun oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaisesta todisteellisesta tiedoksiannosta.

Tehostetun matkustuskiellon toimeenpano alkaa tuomioistuimen ratkaisusta. Sen sijaan tutkinta-arestin toimeenpanon alkamisajankohta on jossain määrin epäselvä. Pakkokeinolain 2 luvun 12 c §:n nojalla tutkinta-arestiin määrättyllä on seitsemän vuorokautta aikaa ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitoksen tutkinta-arestin toimeenpanoa varten, jos hän on vapaana. Säännöksen perusteluissa todetaan, että tutkinta-aresti alkaa, kun valvontalaitteet asennetaan. On perusteltua, että kaikkien tutkintavankeuden vaihtoehtojen toimeenpanon alkamisajankohta määräytyy yhtenevästi päätöksen tai ratkaisun antamisajankohdasta tai jos tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin määrätty ei ole läsnä päätöstä tai ratkaisua annettaessa, sen tiedoksiannon ajankohdasta.

Pakkokeinolain 5 luvun 5 §:n mukaan, jos matkustuskieltoon määrätty ei ole ollut läsnä päätöstä annettaessa tai jos jäljennöstä ei muuten voida tuolloin hänelle antaa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella. Pakkokeinolain 2 luvun 12 c §:n mukaan, jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana eikä ratkaisua tutkinta-arestista anneta hä-

nen läsnä ollessaan, ratkaisu tutkinta-arestista ja siihen liittyvä kehoitus ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen seitsemän vuorokauden kuluessa on annettava tiedoksi jotakin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen. On perusteltua yhtenäistää tutkintavankeuden vaihtoehtoja koskevan päätöksen tai ratkaisun tiedoksiantomenettely, jos henkilö ei ole läsnä asiaa käsiteltäessä.

Tutkinta-arestiin määrätyle asetettujen velvollisuuksien noudattamista valvotaan hänen haltuunsa annettavilla tai hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä. Pakkokeinolain 2 luvun 12 c §:n mukaan, jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana, tuomioistuimen on velvoitettava hänet seitsemän vuorokauden kuluessa ratkaisun antamispäivästä lukien ottamaan yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin toimeenpanoa varten. Velvollisuudesta ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen on aiheellista säätää täsmällisemmin ja asian luonteen vuoksi siitä on perusteltua säätää tutkinta-arestiin määrätyn velvollisuuksia koskevassa pakkokeinolain 2 luvun 12 g §:ssä.

Pakkokeinolain 2 luvun 12 c §:n mukaan, jos tutkinta-arestiin määrätty ei noudata saamaansa kehoitusta, poliisi saa ottaa hänet kiinni vankilaan toimittamista varten. Säännös on epäselvä sen suhteen, mitä tarkoitusta varten henkilö saadaan ottaa kiinni vankilaan toimittamista varten. Edelleen tutkinta-arestin toimeenpanosta Rikosseuraamuslaitoksessa vastaa yhdyskunta-seuraamustoimisto. Tutkinta-arestin toimeenpanon turvaamiseksi tulisi näin ollen säätää etsintäkuulutusmenettelystä tutkinta-arestiin määrätyn pakoillessa toimeenpanoa. Rikkomuksen selvittämisen turvaamiseksi tulisi säätää noutomenettelystä.

Pakkokeinolain 2 luvun 12 i §:n mukaan, jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on rikkonut lievästi ja ilman 12 h §:n 2 momentissa tarkoitettua syytä hänelle asetettuja velvollisuuksia, Rikosseuraamuslaitos antaa hänelle kirjallisen varoituksen. Lakia on tarpeen tämentää päätöksentekotoimivallan osalta.

Pakkokeinolain 11 luvun 4 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset muun muassa matkustuskieltoon ja tehostettuun matkustuskieltoon liittyvistä toimenpiteistä ilmoittamisesta. Tästä on perusteltua säätää yhtenevästi tutkinta-arestin osalta.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa nykyistä tehokkaammin puuttuminen vankilaturvallisuutta vaarantavaan miehittämättömien kulkuneuvojen käyttöön. Ensi sijassa vankilaturvallisuudesta huolehdittaisiin jatkossa siten, että vankiloihin hankittaisiin laitteistot, joiden avulla miehittämättömät kulkuneuvot voidaan havaita.

Vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa nykyisin säädetyt toimivaltuudet eivät täysin sovellu miehittämättömien kulkuneuvojen aiheuttamien uhkien torjuntaan. Rikosseuraamuslaitoksella tulisikin olla yksiselitteiset ja kattavat toimivaltuudet puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen käyttöön, jos näitä pyritään käyttämään erityisesti luvattomien aineiden tai esineiden tuomiseen vankilaan.

Rajavartiolaitoksella, puolustusvoimilla ja poliisilla on omassa toiminnassaan vastaavia tarpeita puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen liikkumiseen. Asiaa koskevissa hallituksen esityksissä (HE 201/2017 vp. ja HE 72/2018 vp.) on arvioitu mahdollisuutta siihen, voitaisiinko viranomaisten toimivalta perustaa esimerkiksi ilmailulain säännöksiin. Esityksissä on kuitenkin

kin katsottu, etteivät ilmailulain säännökset turvaa viranomaisille riittäviä toimivaltuuksia puuttua laittomaan tai rikolliseen toimintaan.

Rikosseuraamuslaitoksella ei ole ylipäänsä toimivaltaa puuttua kulkuneuvojen liikkumiseen yleisen liikennelainsäädännön nojalla. Onkin perusteltua säätää Rikosseuraamuslaitoksen toimivallasta puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun erikseen vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa.

Tässä esityksessä ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitokselle säädettäisiin toimivalta puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun.

Esitystä valmisteltaessa on arvioitu mahdollisuutta ottaa käyttöön automaattiset laitteet, jotka havaitsisivat ja puuttuisivat kaikkiin vankila-alueelle tai sen yläpuolelle tuleviin miehittämättömiin kulkuneuvoihin. Tällainen sääntely olisi kuitenkin ongelmallista perusoikeusrajoituksilta edellytettävän täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta. Toiseksi käytössä olevaan tekniikkaan liittyy vielä sellaisia epävarmuustekijöitä, että automaattisesti toimivat laitteet saattaisivat aiheuttaa turvallisuusriskejä viestintäverkolle tai ihmisille. Näistä syistä on päädytty siihen, että puuttumista tulisi arvioida jokaisessa yksittäisessä tilanteessa laissa säädetyillä edellytyksillä.

Toimivalta koskisi kaikkia miehittämättömiä kulkuneuvoja eikä rajoittuisi vain miehittämättömiin ilma-aluksiin. Tämä olisi perusteltua, koska miehittämättömät kulkuneuvot voivat aiheuttaa uhan vankilaturvallisuudelle riippumatta siitä, liikkuvatko ne maan pinnalla, ilmassa tai vedessä. Vankiloissa on tehty havaintoja niin maata pitkin liikkuvista kulkuneuvoista kuin ilmassa liikkuvista kulkuneuvoista. Toisin kuin esimerkiksi poliisilla, Rikosseuraamuslaitoksella ei ole yleistä toimivaltaa kulkuneuvon pysäyttämiseen. Sääntelyn rajaaminen yksinomaan ilma-aluksiin jättäisi siten muut miehittämättömät kulkuneuvot osin sääntelemättömään tilanteeseen, ja olisi epäselvää, milloin ja miten Rikosseuraamuslaitoksella on toimivalta puuttua tällaisten kulkuneuvojen liikkumiseen.

Ehdotetuissa säännöksissä säädettäisiin siis toimivallasta puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun. Puuttumisen edellytyksenä olisi se, että tällainen kulkuneuvo saapuu ilman lupaa vankilan alueelle tai alueen yläpuolelle. Toimivallan käyttö ei siten edellyttäisi, että yksittäisessä tilanteessa arvioitaisiin sitä, syntyykö kulkuneuvosta konkreettista vaaraa esimerkiksi vankilaturvallisuudelle. Puuttumiskynnys olisi matala, jotta miehittämättömien kulkuneuvojen vankiloille aiheuttamiin uhkiin voitaisiin tehokkaasti puuttua. Laissa säädettäisiin kuitenkin erikseen siitä, millä edellytyksillä puuttumisessa voitaisiin käyttää kulkuneuvon radiosignaaliin vaikuttavaa teknistä laitetta tai voimakeinoja.

Miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen olisi ehdotetun säännöksen mukaan mahdollista ottamalla miehittämätön kulkuneuvo tilapäisesti haltuun, estämällä sen käyttö tai muutoin puuttumalla sen kulkuun. Säännös mahdollistaisi esimerkiksi vankilan pihalle laskeutuneen kulkuneuvon ottamisen Rikosseuraamuslaitoksen haltuun tai sen, että kulkuneuvon ohjaajaa kehoitettaisiin ohjaamaan se pois vankila-alueelta.

Tarvittaessa fyysinen haltuunotto voitaisiin tehdä voimakeinoja käyttäen, jos vankeuslaissa säädetyt voimakeinojen käytön edellytykset täyttyvät. Kulkuneuvon kulkuun puuttumisessa voitaisiin käyttää voimakeinoja vankeuslain 18 luvun 6 §:n nojalla. Markkinoilla on erilaisia välineitä, joilla voidaan fyysisesti pysäyttää miehittämätön kulkuneuvo. Tähän voidaan käyttää esimerkiksi kulkuneuvon päälle ammuttavaa verkkoa. Tarkoitukseen soveltuvat välineet määriteltäisiin vankeudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Puuttumisessa voitaisiin myös tietyin edellytyksin käyttää teknistä laitetta, joka voisi puuttua kulkuneuvon radiosignaaliin. Laissa ei tarkemmin yksilöitäisi teknisen laitteen ominaisuuksia, koska sääntelyllä pyrittäisiin mahdollistamaan kehittyneimpien laitteiden käyttö tulevaisuudessa. Tekninen laite puolestaan vaikuttaisi kulkuneuvon käyttämään radiosignaaliin, jolloin voitaisiin estää sen liikkuminen vankilan alueella tai sen yläpuolella. Radiosignaalin katkaiseminen tarkoittaisi tyypillisesti sitä, että miehittämätön kulkuneuvo joko laskeutuisi turvajärjestelmiensä avulla maahan tai lähtisi automaattisesti palaamaan lähtöpisteeseensä. Käyttöön otettavat tekniset laitteet ovat nykyisin radiolähettäjiä, ja niiden käyttöön tarvittaisiin radiolupa. Laitteiden käyttöönotossa noudatettaisiin sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 6 luvussa säädettyä radiolupamenettelyä. Tässä menettelyssä arvioitaisiin muun muassa se, etteivät laitteet vaaranna muuta radioviestintää.

Teknisellä laitteella tapahtuvasta puuttumisesta säädettäisiin erikseen, koska laitteella puututaan viestinnän suojaan ja käytetyt laitteet voivat vaikuttaa muuhunkin viestintäliikenteeseen. Ehdotetun säännöksen mukaan teknisen laitteen käytön tulisi kestää vain sen aikaa kuin on välttämätöntä toimenpiteen suorittamiseksi, jotta viestintäverkolle aiheutuva häiriö jäisi vähäiseksi. Lisäksi teknisen laitteen käytön tulisi olla puolustettavaa ottaen huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän kulkuneuvon toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Kulkuneuvon kulkuun puututtaessa tulisi aina huolehtia siitä, että puuttumisesta ei aiheudu vaaraa alueella oleville ihmisille.

Erikseen säädettäisiin myös siitä, kuinka kulkuneuvon havaitsemisessa ja puuttumisessa mahdollisesti saatavia viestintätietoja ja Rikosseuraamuslaitoksen haltuun otettua miehittämätöntä kulkuneuvoa käsiteltäisiin.

3.2 Sylkemisen estävän suojan käyttö

Kuten edellä on todettu, sylkemisen estävien suojavälineiden käyttöä voidaan pitää perusteltuna henkilökunnan ja muiden vankien suojaamiseksi aggressiiviselta vangilta, joka pyrkii sylkemään muiden päälle.

Valmistelun yhteydessä on arvioitu mahdollisuutta lisätä sylkemisen estävä suoja vankeudesta annettuun valtioneuvoston asetukseen käsirautoihin rinnastettavana sitomisvälineenä.

Vankeuslain esitöissä (HE 263/2004 vp) sitomisvälineistä on todettu seuraavaa: Vankeinhoito-osaston (nykyisin Rikosseuraamusvirasto) yleiskirjeen mukaan kahlehtimisvälineitä ovat käsi- ja jalkaraudat, hihnavuode ja pakkopaita. Käytännössä kahlehtimisvälineinä käytetään käsirautoja ja muovista nippusidettä, jolla vangin kädet voidaan sitoa. Kahlehtimisvälineistä ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella. Esitöissä ei ole mainittu sitomisvälineinä sylkemisen estämiseen soveltuvia välineitä.

Voidaan myös pitää tulkinnanvaraisena, ovatko sylkemisen estävät välineet vankeuslain 18 luvun 2 §:ssä tarkoitettu käsirautoihin ja muovisiin siteisiin rinnastettava muu vastaava tapa rajoittaa toimintavapautta. Sylkemisen estävä suoja poikkeaaakin käsiraudoista ja muovisesta siteestä siinä, ettei sillä estetä vangin raajojen liikuttamista, vaan sylkeminen.

Esimerkiksi apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan EOAK/2236/2016 katsonut, ettei niin sanottua rauhoittamisvuodetta tai lepositeitä voida pitää poliisilain tai poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun (841/2006) lain sitomista koskevilla säännöksillä tarkoitettuna käsirautoihin rinnastettavana välineenä. Kyseiset välineet estävät henkilön liikkumisen täysin

ja rajoittavat osin myös aistihavaintoja. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan tällaisten välineiden käytön sääntelyn tulisi yksityiskohtaisuudeltaan vastata mielenterveyslain säännöksiä sitomisesta. Mielenterveyslaissa (1116/1990) lepositeiden käytöstä on säädetty perustuslakivaliokunnan kannanoton PeVL 34/2001 vp myötävaikutuksella yksityiskohtaisesti muun muassa siitä, kuinka sidotun terveydentilaa on valvottava. Sylkysuojavälineisiin verrattuna lepositeiden käyttö merkitsee huomattavasti pidemmälle menevää rajoitusta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Vankeuslain 18 luvun 4 §:ssä tarkoitetun eristämistarkkailun yhteydessä voitiin puolestaan alkaa käyttää niin sanottua tarkkailuhaalaria vasta, kun sääntelyä täsmennettiin mahdollisuudella pukea eristämistarkkailuun määrätty tarkkailuvaatetus. Perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan PeVL 34/2014 vp, ehdotettuja lainsäädännön täsmennyksiä perustuslain kannalta hyväksyttävänä. Vankeuslain 18 luvun 4 §:ssä säädettiin aiemmin, että: ...voidaan ympärivuorokautisesti tarkkailla ja valvoa teknisin apuvälinein tai muulla tavoin. Lain aiempaa sanamuotoa ei siten pidetty riittävän täsmällisenä haalarien käytölle, vaan ne oli erikseen mainittava laintasoisessa säännöksessä.

Koska lain esitöiden ja edellä mainittujen vastaavanlaisten sääntelytilanteiden perusteella on varsin tulkinnanvaraista, voitaisiinko sylkemisen estävän suojan käytöstä säätää voimassa olevien säännösten nojalla valtioneuvoston asetuksessa, lisittäisiin säännös sylkemisen estävän suojan käytöstä lakiin.

Esityksessä ehdotetaan, että sitomista koskevaan säännökseen lisittäisiin sylkemisen estävä suoja sellaiseksi välineeksi, jolla voidaan rajoittaa vangin toimintavapautta. Muutos olisi perusteltu, koska sylkeminen voi aiheuttaa vaaran henkilökunnan tai muiden vankien terveydelle. Sylkemisen estävän välineen käyttöedellytykset vastaisivat nykyisiä sitomisen edellytyksiä.

Sylkemisen estämiseen voitaisiin käyttää vain sellaista välinettä, josta ei aiheudu vaaraa vangin terveydelle. Käytettävä suoja ei saisi estää vankia hengittämästä tai tekemästä aistihavaintoja.

3.3 Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti

Edellä jaksossa nykytilan arviointi on käsitelty niitä täsmennystarpeita, joita tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin voimaantulon valmistelussa on noussut esille. Esityksen tavoitteena on yhtenäistää ja täsmentää tutkintavankeuden vaihtoehtoja koskevaa sääntelyä.

Esityksessä ehdotetaan, että säännöksiä tutkinta-arestin toimeenpanon aloittamisesta täsmennettäisiin. Tutkinta-arestin alkamisajankohtaa koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin siten, että alkamisajankohdan määräytyminen tapahtuisi samalla tavoin kuin tehostetussa matkustuskiellossa. Tutkinta-aresti alkaisi siitä, kun siihen määrätty on saanut tiedon tuomioistuimen ratkaisusta joko istunnossa tai oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa tarkoitettuna muuna todisteellisena tiedoksiantona. Tutkinta-aresti ei siten alkaisi valvontalaitteiden asentamisesta. On perusteltua, että tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin toimeenpanon alkamisajankohta määräytyy yhtenevästi sen mukaan, milloin tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin määrätty saa tiedon päätöksestä. Useimmiten tiedoksianto tapahtuu tuomioistuimen istunnossa, mutta jos pakkokeinoon määrätty ei olisi läsnä istunnossa, antaisi tuomioistuin päätöksen erikseen tiedoksi.

Tiedoksiantomenettely henkilön ollessa poissa asiaa käsiteltäessä on myös perusteltua yhtenäistää oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaiseksi. Tätä koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi pakkokeinolain 5 luvun 5 §:ään tehostetun matkustuskiellon osalta.

Tutkinta-arestin toimeenpanon turvaamiseksi ehdotetaan, että säädettäisiin etsintäkuulutusmenettelystä tutkinta-arestiin määrätyn pakoillessa toimeenpanoa. Rikkomuksen selvittämisen turvaamiseksi säädettäisiin noutomenettelystä asian selvittämistä varten.

Lisäksi säädettäisiin päätösvalasta varoituksen antamisessa tutkinta-arestiin määrätylle.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Tässä esityksessä ehdotetuilla säännöksillä säädettäisiin Rikosseuraamuslaitokselle toimivalta puuttua miehittämättömiin kulkuneuvoihin. Säännöksissä tarkoitettu puuttuminen on mahdollista esimerkiksi kehottamalla miehittämättömän kulkuneuvon ohjaajaa ohjaamaan kulkuneuvo pois vankilan alueelta, voimakeinoja käyttämällä tai teknisillä laitteilla radiosignaaliin vaikuttamalla.

Parhaat edellytykset kulkuneuvojen havaitsemiseen ja kulkuun puuttumiseen saavutetaan tarkoitukseen soveltuvien teknisten laitteistojen avulla. Teknologia, jonka avulla miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun kyetään puuttumaan, on uutta ja kehittyy tällä hetkellä voimakkaasti. Sen vuoksi mahdollisten laitehankintojen kustannuksia tulevaisuudessa on vaikea täsmällisesti arvioida. Yhden järjestelmän hinta vaihtelee tällä hetkellä noin 10 000 eurosta useisiin satoihin tuhansiin euroihin. Yhteishankinnat poliisin, puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen ja Rikosseuraamuslaitoksen kesken saattavat olla mahdollisia ja vaikuttaa yksittäisen järjestelmän hintaan.

Teknisten laitteiden hankinta edellyttäisi niiden käyttöön liittyvän koulutuksen järjestämistä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehille. Koulutuksen merkitystä uusien toimivaltuuksien yhteydessä on korostanut myös perustuslakivaliokunta (esim. PeVL 6/2018 vp, s. 2 - 3 ja PeVL 67/2016 vp, s. 3). Koulutuksen kustannus riippuu hankittavien laitteiden määrästä ja laadusta, mutta on joka tapauksessa selvästi laitteiden hankintakustannusta pienempi. Kysymys olisi arviolta enintään joistakin kymmenistä tuhansista euroista. Kustannuksia aiheutuu myös järjestelmien ylläpidosta ja jatkokehityksestä. Näiden kustannusten suuruutta on niin ikään vaikea arvioida, mutta nekin ovat pienempiä kuin laitteiden hankinnasta aiheutuvat kustannukset.

Rikosseuraamuslaitoksessa valmistellaan parhaillaan suunnitelmaa siitä, mihin vankiloihin ja millä aikataululla miehittämättömien kulkuneuvojen torjuntaan soveltuvia teknisiä laitteistoja mahdollisesti hankitaan. Esitetyt muutokset toteutetaan valtiontalouden kehyspäästösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen puitteissa.

Viestintävirastolle ei aiheudu merkittäviä kustannuksia radioluvan myöntämisestä teknisille laitteille ja ilmoitusten vastaanottamisesta niiden käyttämisestä.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esitys parantaisi Rikosseuraamuslaitoksen valmiuksia huolehtia vankilaturvallisuudesta. Uusien toimivaltuuksien nojalla pystyttäisiin nykyistä tehokkaammin estämään miehittämättömien kulkuneuvojen luvaton liikkuminen vankilan alueella ja sen yläpuolella. Myös mahdollisuus käyttää sylkemisen estäviä välineitä parantaisi vankilaturvallisuutta.

Pakkokeinolakiin tehtävillä muutoksilla selkeytettäisiin tutkinta-arestin toimeenpanoa.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys parantaisi vankilaturvallisuutta, koska erityisesti luvattomien aineiden ja esineiden kuljettaminen vankilaan pystyttäisiin estämään nykyistä paremmin.

Esitys vaikuttaisi jossain määrin myös muuhun miehittämättömien kulkuneuvojen erityisesti miehittämättömien ilma-alusten liikkumiseen, koska vankila-alueiden yläpuolella miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun voitaisiin puuttua. Tästä voisi aiheutua vähäistä haittaa lailliselle lennätystoiminnalle, joka tapahtuu lähellä vankila-alueita. Tällaisen haitan voidaan kuitenkin olettaa vähenevän tulevaisuudessa, kun yleistä ilmailua koskevaa sääntelyä kehitetään ja esimerkiksi vankila-alueet voidaan määritellä alueiksi, joilla miehittämättömien ilma-alusten lennättäminen olisi kiellettyä.

5 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön kanssa.

Esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella kesällä 2018. Lausunnon antoi 23 tahoa. Lausunnoissa kannatettiin ehdotuksia miehittämättömien kulkuneuvojen torjunnasta, sylkysuojavälineen käytöstä sekä pakkokeinolain muutoksista. Lausunnoissa esitettiin kuitenkin huomioita yksittäisistä säännösehdoista ja esityksen perusteluista.

Eräät lausunnonantajat kiinnittivät huomiota siihen, että miehittämättömiä kulkuneuvoja koskeva esitys poikkeaa muiden viranomaisten toimivaltuuksia koskevista vastaavista esityksistä, koska Rikosseuraamuslaitoksen toimivalta kattaisi kaikki miehittämättömät kulkuneuvot. Esityksen yleisperusteluissa on esitetty syyt sille, miksi Rikosseuraamuslaitoksen toimivaltuuksien tulee kattaa kaikki miehittämättömät kulkuneuvot.

Eräissä lausunnoissa esitettiin, että Rikosseuraamuslaitoksen puuttumistoimivaltuuden soveltamiskynnys voisi olla vain se, että kulkuneuvo saapuu vankilan alueelle tai sen ilmatilaan. Puuttumiskynnyksen asettamista välttämättömyyteen vankilaturvallisuuden ylläpitämiseksi pidettiin liian korkeana ja käytännön tilanteissa vaikeasti sovellettavana. Esitystä on muutettu tältä osin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausunnossa miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta kertyvien viestintätietojen käsittelyä koskevaa säännöstä pidettiin perustuslain 10 §:n kannalta ongelmallisena. Esityksen perustuslainmukaisuutta on arvioitu tarkemmin jaksossa suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnitti lausunnossaan huomiota myös siihen, ettei vankilaissa ole poliisilakia vastaavaa säännöstä sivullisen oikeudesta saada vahingonkorvaus viranomaisen pakkotoimilla aiheutetuista vahingoista. Asia edellyttäisi laajempaa tarkastelua sivullisen vahingonkorvausoikeudesta Rikosseuraamuslaitoksen toimivaltuuksien käytön yhteydessä. Koska miehittämättömien kulkuneuvojen torjunnasta sivullisille aiheutuvia vahinkoja voidaan pitää verrattain harvinaisina, asiasta ei ehdoteta säädettäväksi tämän esityksen yhteydessä. Miehittämättömän kulkuneuvon omistajan oikeus vahingonkorvaukseen määräytyisi vahingonkorvauslain perusteella vastaavasti kuin muiden viranomaisten toimivaltuuksia koskevissa esityksissäkin.

Esitystä on muiltakin osin täsmennetty lausunnoissa esitettyjen yksittäisten huomioiden perusteella.

6 Riippuvuus muista esityksistä

HE 222/2018 vp

Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista puuttua miehittämättömiin ilma-aluksiin on annettu hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rajavartiolain ja ulkomaalaislain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 201/2017 vp.)

Puolustusvoimien toimivaltuuksista puuttua miehittämättömiin ilma-aluksiin on annettu hallituksen esitys eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta (HE 72/2018 vp)

Poliisin toimivaltuuksista puuttua miehittämättömiin ilma-aluksiin on valmisteltu hallituksen esitys poliisilain muuttamisesta. Esitys annetaan eduskunnalle samaan aikaan tämän esityksen kanssa.

Kaikissa yllä mainituissa esityksissä ehdotetaan tätä esitystä vastaavia säännöksiä viranomaisten toimivaltuuksiksi puuttua miehittämättömien ilma-alusten kulkuun. Tämä esitys poikkeaa muista esityksistä siinä, että toimivalta kattaisi kaikki miehittämättömät kulkuneuvot.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Vankeuslaki

16 luku Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

2 a §. *Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttuminen.* Pykälässä säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen toimivallasta puuttua vankilan alueella tai sen yläpuolella liikkuvien miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun.

Säännöstä sovellettaisiin kaikkiin miehittämättömiin kulkuneuvoihin. Soveltamisalaan kuuluisivat paitsi ilmailulaissa tarkoitetut lennokit ja miehittämättömät ilma-alukset, myös maalla tai vedessä liikkuvat kulkuneuvot kuten kuljettajattomat ajoneuvot. Soveltamisalaan kuuluisivat myös leluina käytettävät kauko-ohjattavat pienoismallit. Soveltamisala kattaisi siten kaikki kulkuneuvot riippumatta niiden koosta tai käyttötarkoituksesta. Olennaista olisi, että kulkuneuvoa ohjataan kauko-ohjauksella tai automaattiohjauksella ilman kyydissä olevaa kuljettajaa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niistä edellytyksistä, joilla Rikosseuraamuslaitos voi puuttua miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun. Puuttuminen olisi mahdollista, jos miehittämättömän kulkuneuvo saapuu luvatta vankila-alueelle tai sen yläpuolelle. Miehittämättömän kulkuneuvon kuljettaminen vankilan alueelle edellyttäisi siten käytännössä Rikosseuraamuslaitoksen lupaa. Muuten kulkuun voitaisiin säännöksen nojalla puuttua. Vankila-alueen rajat määntyvät liikkumis- ja oleskelurajoituksista annetun sisäministeriön asetuksen ja sen karttaliitteiden perusteella. Säännöksessä ei rajoitettaisi sitä, kuinka korkealle vankila-alueen yläpuolelle toimivalta ulottuu.

Puuttumiskynnys olisi matala, koska puuttumiseen riittäisi se, että kulkuneuvo on luvatta vankila-alueella tai sen yläpuolella. Tämä olisi perusteltua, koska käytännössä miehittämättömiin kulkuneuvoihin puuttuminen tapahtuu nopeissa tilanteissa, joissa käytettävissä on usein vain vähän tietoja siitä, miksi kulkuneuvo liikkuu vankilan alueella. Lähtökohtaisesti ilman lupaa vankilan alueella liikkuvasta miehittämättömästä kulkuneuvosta voi useimmiten olla vaaraa vankilaturvallisuudelle. Luvallisissa tarkoituksissa liikkuvat kulkuneuvot pystyisivät kiertämään vankila-alueet etenkin, kun laitteiden ohjaamiseen tarkoitetut sovellukset kehittyvät. Ohjaaja pystyisi sovellusten avulla valitsemaan sellaisen reitin, ettei kulkuneuvo mene vankila-alueelle. Jos puuttuminen edellyttää voimakeinojen tai 2 momentissa tarkoitetun teknisen laitteen käyttöä, tulisi yksittäistapauksessa arvioida, täytyvätkö näiden puuttumiskeinojen käytödedellytykset.

Puuttuminen voisi tarkoittaa miehittämättömän kulkuneuvon ottamista tilapäisesti haltuun, sen käytön estämistä tai muuta puuttumista sen kulkuun. Haltuun ottamisella tarkoitettaisiin määräysvallan ottamista esimerkiksi niin, ettei laitteen alkuperäinen käyttäjä enää pystyisi käyttämään sitä tai ettei autonominen laite voisi enää suorittaa tehtäväänsä. Kysymys voisi olla myös kulkuneuvon ottamisesta fyysisesti Rikosseuraamuslaitoksen haltuun. Käytön estämisellä puolestaan tarkoitettaisiin sellaisten edellytysten luomista, ettei kulkuneuvon käyttäminen olisi mahdollista. Kulkuun muutoin puuttuminen voisi tarkoittaa esimerkiksi verkon käyttämistä niin, ettei kulkuneuvo kykenisi enää suorittamaan tehtäväänsä. Rikosseuraamuslaitos voisi puuttua kulkuun myös antamalla määräyksiä kulkuneuvon ohjaajalle, jos sen ohjaaja kyetään tavoittamaan.

Puuttuminen voisi tapahtua käyttämällä voimakeinoja tai pykälän 2 momentissa tarkoitettua teknistä laitetta, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyisivät. Voimakeinojen käyttöedellytyksiä tulisi arvioida yksittäisessä tilanteessa vankeuslain 18 luvun 6 §:n nojalla. Soveltamistilanteita käsitellään jäljempänä ehdotetun pykälän 2 momentin yhteydessä, koska voimakeinojen käyttöedellytykset ja teknisen laitteen käyttöedellytykset vastaisivat pitkälti toisiaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä puuttua miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun teknisellä laitteella. Rikosseuraamuslaitos voisi käyttää 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa teknistä laitetta, joka vaikuttaa miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun. Teknisen kehityksen vuoksi ei olisi tarkoituksenmukaista tarkemmin määritellä sitä, millaisella teknisellä laitteella miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun voitaisiin puuttua. Kysymys voisi esimerkiksi olla laitteesta, jolla kyetään häiritsemään kulkuneuvon ja sen ohjausjärjestelmän välistä yhteyttä tai ottamaan kulkuneuvon ohjaus haltuun. Automaattisesti toimivan laitteen käyttäminen ei edellä kuvatuista syistä olisi sallittua, vaan teknisen laitteen käyttämisen edellyttäisi Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen yksittäistapauksellista ratkaisua.

Momentissa säädettäisiin tällaisen teknisen laitteen käyttöedellytyksistä. Teknisen laitteen tulisi olla sellainen, ettei siitä aiheudu vähäistä suurempaa haittaa radio- tai muulle viestinnälle taikka yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille. Vaikutusten tulisi kohdistua mahdollisimman tarkasti vain haitalliseksi havaittuun toimintaan ja sen käyttämiin taajuuksiin. Jos tekninen laite olisi sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa tarkoitettu radiolähetin, sen hallussapito ja käyttö edellyttäisivät Viestintäviraston myöntämää radiolupaa, josta säädetään sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 39 §:ssä. Radiolupamenettelyssä Viestintävirasto kykenisi varmistamaan, että laitteet ominaisuuksiensa puolesta täyttäisivät tämän edellytyksen. Kuitenkin myös laitetta käytettäessä tulisi huomioida, ettei sen käyttämisestä aiheutuisi momentissa tarkoitettua haittaa. Teknistä laitetta voisi käyttää vain niin kauan kuin se on välttämätöntä toimenpiteen suorittamiseksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että käytön tulisi rajoittua siihen aikaan, joka on tarpeen miehittämättömästä kulkuneuvosta aiheutuvan vaaran torjumiseksi.

Teknisen laitteen käyttämistä harkittaessa tulisi arvioida, onko sen käyttäminen puolustettavaa ottaen huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän kulkuneuvon toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Puolustettavuusharkinnassa arvioitavien seikkojen luettelo vastaa pääosin sitä, mitä tarpeellisten voimakeinojen käytöstä on säädetty vankeuslain 18 luvun 6 §:ssä. Teknisen laitteen käyttöedellytykset vastaisivat siten pitkälti voimakeinojen käyttöedellytyksiä.

Niin voimakeinojen kuin teknisen laitteenkin käyttö perustuisi aina kokonaisarvioon tilanteesta. Käytännössä miehittämättömien kulkuneuvojen saapuminen vankila-alueelle tapahtuu aina nopeasti, mikä edellyttää myös säännöstä soveltavalta virkamieheltä nopeaa reagointia. Päätös siitä, käytetäänkö voimakeinoja tai teknistä laitetta, olisi tehtävä niillä tiedoilla, jotka virkamiehellä on käsillä olevassa tilanteessa käytettävissään.

Harkinnassa tulisi arvioida muun muassa sitä, kuinka suuren vaaran miehittämätön kulkuneuvo aiheuttaa esimerkiksi vankilaturvallisuudelle tai yksittäisille henkilöille. Tässä arvioinnissa huomioitavaa olisi erityisesti kulkuneuvon kuorma eli esimerkiksi havainnot kulkuneuvon kuljettamista luvattomista aineista tai esineistä puoltaisivat voimakeinojen tai teknisen laitteen käyttöä. Toisaalta jos havaittaisiin, että kyse on esimerkiksi postin kuljettamiseen tarkoitettusta kulkuneuvosta, josta ei voi aiheutua vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle tai yksittäiselle henkilölle, edellytyksiä käyttää voimakeinoja tai teknistä laitetta ei olisi.

Käyttöedellytysten täyttymistä arvioitaessa tulisi myös ottaa huomioon riskit, joita puuttumisesta mahdollisesti aiheutuu esimerkiksi miehittämättömän ilma-aluksen pudotessa vankilan pihalle.

Lisäksi säännöksessä edellytettäisiin, että teknistä laitetta saisivat käyttää vain virkamiehet, jotka ovat saaneet käyttöön asianmukaisen koulutuksen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin saatujen viestintätietojen käsittelystä. Säännöksen nojalla Rikosseuraamuslaitos voisi käsitellä miehittämättömän kulkuneuvon käyttöön liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja. Pykälän 2 momentissa tarkoitetun teknisen laitteen käyttäminen edellyttäisi tyypillisesti tällaisten tietojen käsittelemistä, koska teknisellä laitteella vaikutetaan kulkuneuvon radioviestintään.

Radioviestinnällä, välitystiedoilla ja sijaintitiedoilla tarkoitettaisiin samaa kuin sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa, jonka 3 §:n 17, 18 ja 40 kohdissa nämä käsitteet on määritelty. Radioviestintä on viestintää radioaaltojen avulla. Välitystiedot puolestaan ovat oikeus- tai luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevaa tietoa, jota käsitellään viestin välittämiseksi sekä tietoa radioaseman tunnistesta ja radiolähtetimen käyttäjästä sekä tietoa radiolähteyksen alkamisajankohdasta, kestosta ja lähetyspaikasta. Sijaintitiedot taas ovat viestintäverkosta tai päätelaitteesta saatavaa tietoa, joka ilmaisee liittymän tai päätelaitteen maantieteellisen sijainnin ja jota käytetään muuhun kuin viestin välittämiseen.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 136 §:n mukaan sähköiset viestit ja välitystiedot ovat luottamuksellisia. Pykälän 3 momentissa kuitenkin sallitaan sähköisten viestien ja välitystietojen käsittely myös silloin, jos laissa niin säädetään. Samoin mainitun lain 160 §:n 1 momentin mukaan sijaintitietoja, jotka voidaan yhdistää luonnolliseen henkilöön, saa käsitellä muun ohella silloin, jos laissa niin säädetään. Esimerkiksi ehdotetun kaltaisista viranomais-toimivaltuuksista voidaan siten säätää erikseen muussa lainsäädännössä. Ehdotettu tietojen käsittely ei rajoittuisi sähköisen viestinnän palveluista annetun 136 §:n 5 ja 6 momenteissa tarkoitettuun radioviestinnän ja sen välitystietojen tilastolliseen käsittelyyn automaattisen tietojenkäsittelyn avulla.

Miehittämättömän kulkuneuvon ja sen kauko-ohjauspaikan välinen radioviestintä on lähtökohdaisesti sellaista, ettei se sisällä tietoja, jotka olisivat yhdistettävissä luonnolliseen henkilöön. Yksinomaan radioviestinnän avulla voidaan ainoastaan selvittää kauko-ohjauspaikan sijainti, mutta ei sitä, kenelle kauko-ohjauslaite kuuluu tai kuka sitä käyttää. Kauko-ohjauslaitteen käyttäjän yksilöinti edellyttää lisäksi muuta aistinvaraista tai teknistä havainnointia, esimerkiksi partion lähettämistä kauko-ohjauspaikalle. Kyse ei siten olisi sellaisesta luonnollisen henkilön yksilöinnistä, jossa pelkän viestinnän käsittelyn avulla saataisiin selville jonkun henkilöllisyys.

Pykälän 3 momentin nojalla hankitut tiedot olisi hävitettävä viipymättä toimenpiteen suorittamisen jälkeen, jollei laissa toisin säädetä. Aihetta säilyttää tietoja ei olisi enää tehtävän tultua suoritetuksi, joten tiedot tulisi hävittää, kun kulkuneuvo olisi otettu Rikosseuraamuslaitoksen haltuun tai ei enää muuten olisi luvatta vankilan alueella. Kuitenkin esimerkiksi rikosepäilyn ollessa kyseessä poliisi voi pakkokeinolaissa säädetyn edellytyksin kohdistaa pakkokeinoja miehittämättömään kulkuneuvoon ja sitä koskeviin teletietoihin.

8 a §. *Haltuun otetun miehittämättömän kulkuneuvon käsittely.* Vankeuslain 16 luvun uudessa 8 a §:ssä säädettäisiin siitä, miten Rikosseuraamuslaitoksen haltuun otettua miehittämätöntä kulkuneuvoa käsiteltäisiin. Pykälän 1 momentin mukaan miehittämätön kulkuneuvo tulisi luovuttaa omistajalleen, jos omistaja on tiedossa. Osa miehittämättömistä kulkuneuvoista

edellyttää rekisteröimistä, joten tällaisten kulkuneuvojen omistajan tavoittaminen olisi vaivatonta. Löytötavaralakia (778/1988) ei sovelleta rekisteröitäviin ajoneuvoihin ja ilma-aluksiin. Jos Rikosseuraamuslaitoksen haltuunsa ottama miehittämätön kulkuneuvo kuitenkin kuuluisi löytötaveralain soveltamisalaan eikä omistajaa saada selville, noudatettaisiin kulkuneuvon käsittelyssä löytötaveralain säännöksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan miehittämätön kulkuneuvo tulisi 1 momentin estämättä luovuttaa toimivaltaiselle viranomaiselle, jolla on sen käsittelyyn laillinen peruste. Rikosseuraamuslaitoksen tulisi siis olla tarpeen mukaan yhteydessä esimerkiksi poliisiin, jos miehittämättömään kulkuneuvoon liittyisi rikosepäily, kuten yritys kuljettaa huumausaineita vankilaan. Rikossasiassa toimivaltainen viranomainen päättäisi kulkuneuvon jatkokäsittelystä käsiteltävänä olevaan asiaan soveltuvan lainsäädännön perusteella.

9 §. Menettely ja päätösten kirjaaminen. Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta olisi pidettävä pöytäkirjaa. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin siitä, mitä tietoja pöytäkirjaan olisi kirjattava.

10 §. Päätösvalta. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että päätöksen miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta tekee ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai jos asia ei siedä viivytystä ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Koska miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttumista edellyttävät tilanteet tulevat usein nopeasti, säännös mahdollistaisi sen, että kiireellisessä tilanteessa myös ohjaus- tai valvontatehtävissä oleva virkamies voisi päättää asiasta.

18 luku Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

2 §. Sitominen. Pykälään lisättäisiin mahdollisuus rajoittaa vangin toimintavapautta käyttämällä sylkemisen estävää suojaa. Käyttöedellytykset olisivat samat kuin sitomisen edellytykset muutenkin. Käytännössä sylkemisen estävää suojaa voitaisiin käyttää pykälän 1 momentin 2 tai 3 kohdan nojalla tilanteissa, joissa aggressiivisesti käyttäytyvä vanki yrittää sylkeä muiden henkilöiden päälle. Tyypillisesti kyse on tilanteista, joissa vanki on jo sidottu käsirautoilla, mutta yrittää edelleen sylkemällä jatkaa aggressiivista käyttäytymistä. Sylkemisen estävää suojaa tulisi käyttää pykälän 2 momentin nojalla vain niin kauan kuin se on välttämätöntä.

Sylkemisen estävinä suojina voitaisiin käyttää joko tarkoitukseen suunniteltua huppua tai sidettä, jotka laitetaan vangin päälle. Käytettävät välineet määriteltäisiin valtioneuvoston asetuksessa. Välineiden tulisi olla sellaisia, etteivät ne vaaranna kohteen terveyttä tai estä tämän aistihavaintoja, vaan estäisivät ainoastaan sylkemisen toisten henkilöiden päälle. Suojaa käytettäessä tulisi aina huolehtia siitä, ettei käyttö aiheuta vaaraa vangin terveydelle.

19 luku Ilmoitukset ja tiedon antaminen

2 a §. Ilmoitus miehittämättömään kulkuneuvoon puuttumisesta. Vankeuslain 19 lukuun lisättäisiin uusi säännös siitä, että miehittämättömän kulkuneuvoon puuttumisesta tulisi ilmoittaa Viestintävirastolle, jos puuttumisesta olisi käytetty 16 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua teknistä laitetta. Viestintäviraston tehtävänä on muun muassa edistää sähköisen viestinnän toimivuutta, häiriöttömyyttä ja turvallisuutta, joten sen olisi syytä olla tietoinen viestintää mahdollisesti haittaavasta toiminnasta. Ilmoitusvelvollisuudella Viestintävirastolle pyritäisiin myös siihen, että tieto teknisen laitteen käyttämisestä saavuttaisi tarpeen mukaan teleyritykset, joille on sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 33 ja 34 luvuissa säädetty velvollisuuksia liittyen häiriöiden hallintaan ja niistä ilmoittamiseen, vaikka teknisen laitteen käyttäminen ei tyypillisesti aiheuttaisi niille velvollisuutta ryhtyä toimenpiteisiin.

1.2 Tutkintavankeuslaki

11 luku Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen

2 a §. *Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttuminen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, että myös tutkintavankiloissa ja tutkintavankiosastoilla sovellettaisiin vankeuslain 16 luvun säännöksiä miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttumisesta. Puuttumisessa voitaisiin myös tutkintavankiloissa käyttää voimakeinoja tutkintavankeuslain 13 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla.

13 luku Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

2 §. *Sitominen.* Pykälään lisättäisiin maininta mahdollisuudesta käyttää sylkemisen estäviä välineitä. Säännös vastaisi vankeuslain 18 luvun 2 §:ään tehtävää muutosta.

1.3 Pakkokeinolaki

2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

12 c §. *Ratkaisu tutkinta-arestista.* Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että tuomioistuimen tulisi ilmoittaa tutkinta-arestiin määräämistä koskevasta ratkaisusta ja sen tiedoksiannosta, jos tutkinta-arestiin määrätty ei ole ollut läsnä oikeuden istunnossa, Rikosseuraamuslaitokselle myös silloin, kun tutkinta-arestiin määrätty ei ole tutkintavankina vankilassa. Ilmoitus ratkaisusta ja sen tiedoksiantamisesta tulisi tehdä Rikosseuraamuslaitokselle kaikissa tilanteissa, koska tutkinta-arestin valvonta kuuluu Rikosseuraamuslaitokselle. Ilmoitus tulisi siis tehdä aina ratkaisusta ja tarvittaessa erikseen sen tiedoksi antamisesta.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin myös siten, että siitä poistettaisiin seitsemän vuorokauden määräaika ratkaisun antamispäivästä tutkinta-arestiin määrätyn ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen. Velvollisuudesta ottaa yhteyttä säädettäisiin tutkinta-arestiin määrätyn velvollisuuksia koskevassa 12 g pykälässä. Muutos tehtäisiin sen vuoksi, että kaikkien tutkintavankeuden vaihtoehtojen, matkustuskiellon, tehostetun matkustuskiellon ja myös tutkinta-arestin toimeenpano alkaisivat yhtenevästi. Tutkinta-arestin suorittaminen ja velvoitteet eivät siten alkaisi siitä, kun valvontalaitteet on asennettu tai annettu haltuun, vaan ratkaisun antopäivästä tai sen tiedoksisaamisesta.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että jos tutkinta-arestiin määrätty ei noudata saamaansa kehotusta, poliisi saa ottaa hänet kiinni vankilaan toimittamista varten. Säännös kumottaisiin ja velvollisuuksien rikkomista koskevassa 12 i §:ssä säädettäisiin täsmällisemmin menettelystä, jolla tutkinta-arestiin määrätty voitaisiin noutaa rikkomuksen selvittämistä varten Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön.

12 g §. *Tutkinta-arestiin määrätyn yleiset velvollisuudet.* Pykälään lisättäisiin tutkinta-arestiin määrätyn velvollisuus ottaa välittömästi yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin valvonnan järjestämiseksi. Tutkinta-arestin toimeenpano alkaa välittömästi ratkaisun antamisesta siihen määrätyn saatua tiedon ratkaisusta. Näin ollen tutkinta-arestiin määrätyn tulee myös ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen välittömästi. Yhteyttä tulisi ottaa viimeistään 2-3 päivän aikana ratkaisun tiedoksisaamisesta. Jos tutkinta-arestiin määrätty ei tässä ajassa ja Rikosseuraamuslaitoksen yritettyä tavoittaa häntä, ota Rikosseuraamuslaitokseen yhteyttä, tulee Rikosseuraamuslaitoksen etsintäkuuluttaa tutkinta-arestiin määrätty 12 k §:ssä säädettäväksi esitetyn etsintäkuulutusmenettelyn mukaisesti. Rikosseuraamuslaitoksen olisi tarvittaessa järjestettävä valvontalaitteiden asentaminen nopeamminkin, koska tutkinta-arestin toi-

meenpano alkaisi välittömästi tuomioistuimen ratkaisun jälkeen, jos tutkinta-arestiin määrätty olisi saanut tiedon ratkaisusta.

12 i §. Velvollisuuksien rikkominen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, kenellä on toimivalta päättää lievistä rikkomuksesta annettavasta varoituksesta. Sen antamisesta päättäisi Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja, koska Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimistot vastaavat tutkinta-arestin toimeenpanosta. Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti noutomenettelystä rikkomuksen selvittämistä varten tutkinta-arestiin määrätyn jättäessä pitämättä yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen laitoksen määräämällä tavalla. Pykälän 2, 3 ja 4 momenttiin ei tehtäisi muutoksia.

12 k §. Etsintäkuuluttaminen. Luvun uudessa 12 k §:ssä säädettäisiin tutkinta-arestin toimeenpanoa pakoilevan henkilön etsintäkuuluttamisesta. Tutkinta-arestin toimeenpanosta vastaava Rikosseuraamuslaitos voisi etsintäkuuluttaa henkilön, jos hänen epäillään pakoilevan tutkinta-arestin toimeenpanoa. Etsintäkuuluttamisesta päättäisi täytäntöönpanosta vastaava virkamies tai täytäntöönpanojohtajan määräämä muu täytäntöönpanoyksikön virkamies. Etsintäkuuluttamista koskeva säännös mahdollistaa henkilön kiinnioton tutkinta-arestiin määrätyn rikkoessa velvollisuutta ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin toimeenpanemiseksi.

5 luku Matkustuskielto

5 §. Päättös matkustuskiellosta. Pykälään lisättäisiin säännös siitä, että tuomioistuin antaisi tehostettuun matkustuskieltoon määrätulle matkustuskieltoa koskevan päätöksen tiedoksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantoa käyttäen, jos tehostettuun matkustuskieltoon määrätty ei olisi läsnä tuomioistuimessa asiaa ratkaistaessa. Lisäksi pykälään lisättäisiin säännös siitä, että myös tehostettua matkustuskieltoa koskevan päätöksen tiedoksiannosta tulisi tarvittaessa ilmoittaa erikseen Rikosseuraamuslaitokselle. Selvytyden vuoksi lakiin lisättäisiin maininta myös siitä, että päätöksestä tulisi ilmoittaa Rikosseuraamuslaitoksen lisäksi poliisille, joka osaltaan vastaa tehostetun matkustuskiellon valvonnasta.

11 luku Erinäiset säännökset

4 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälän 1 momentin 6 kohtaan lisättäisiin valtuutus säätää valtioneuvoston asetuksella tutkinta-arestiin liittyvistä toimenpiteistä ilmoittamisesta yhtenevästi matkustuskieltoa ja tehostettua matkustuskieltoa koskevan 3 kohdan kanssa. Tämä mahdollistaisi viranomaisten välisen tutkinta-arestiin liittyvien toimenpiteiden ilmoittamisesta säätämisen valtioneuvoston asetuksella.

1.4 Rikoslaki

6 luku Rangaistuksen määräämisestä

13 §. Vapaudenmenetysajan ja vapauden rajoituksen ajan vähentäminen. Pykälää on muutettu lailla 102/2018, jolla siihen lisättiin säännös tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin vähentämisestä määräaikaisesta rangaistuksesta. Samalla vapaudenmenetysaikaa koskevaa virkettä muutettiin siten, että siitä poistettiin vaatimus siitä, että vähennykseksi luettavan vapaudenmenetyksen tulee olla yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden mittainen. Muutettu säännös on tulkinnanvarainen sen suhteen, lasketaanko myös vuorokautta lyhyemmät ajanjaksot vähennykseksi. Sen vuoksi momentin sanamuotoa muutettaisiin takaisin alkuperäiseen muotoon siltä osin, että tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi silloin, jos

rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotettujen säännösmuutosten nojalla valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta pidettävästä pöytäkirjasta. Valtioneuvoston asetus sisältäisi täsmentävät säännökset siitä, mitä tietoja pöytäkirjaan tulisi kirjata.

Ehdotetut säännösmuutokset mahdollistavat uudenlaisten voimankäyttö- ja sitomisvälineiden käyttöönoton. Vankeuslain 18 luvun 9 §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin voimankäyttö- ja sitomisvälineistä. Valtioneuvoston asetusta täsmennettäisiin siltä osin, millaisia voimankäyttövälineitä miehittämättömien kulkuneuvojen torjunnassa otetaan käyttöön ja siltä osin, millaisia sylkemisen estäviä välineitä otetaan käyttöön.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Arvioinnin lähtökohdat

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia (ks. PeVL 51/2006 vp, s. 2/I). Perustuslain 80 §:n 1 momentin perusteella yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Lähtökohtana on, että julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen (HE 1/1998 vp, s. 74/II).

Esityksessä ehdotetulla Rikosseuraamuslaitoksen toimivallalla puuttua miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun vankilan alueella tai sen yläpuolella on merkitystä usean perusoikeuden kannalta. Ensinnäkin ehdotetun toimivaltuuden nojalla on mahdollista puuttua omaisuuden suojaan. Perustuslakivaliokunta on omaisuuden suojaa koskevassa lausuntokäytännössään todennut muun muassa, että jos henkilöllä on lähtökohtaisesti oikeus pitää esine tai aine hallussaan, sen pois ottaminen merkitsee vähäistä puuttumista omaisuuden suojaan, jos kysymys on tilapäisestä omaisuuden käytön rajoittamisesta ja sillä on perusoikeusjärjestelmän kannalta painavat perusteet (esim. PeVL 30/2010 vp ja PeVL 43/2010 vp).

Toiseksi ehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan kannalta siltä osin kuin toimivaltuuksia voidaan käyttää sellaisen teknisen laitteen avulla, joka voi vaikuttaa radioviestintään ja signaaleihin. Miehittämättömien ilma-alusten ja lennokkien ohjaaminen tapahtuu sähkömagneettisilla radioaalloilla. Lentoreitti voi olla myös ohjelmoitu ennakoon, mutta laite voi silti lähettää signaaleja lentäessään. Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Sääntelyn lähtökohtana on se, etteivät viranomaiset tai ulkopuoliset tahot voi mielivaltaisesti tai aiheettomasti puuttua kenenkään yksityiselämään. Perustuslakivaliokunta on pitänyt perustuslain 10 §:n kannalta merkityksellisenä esimerkiksi sääntelyä viranomaisen oikeudesta saada tietoja henkilön sijainnista tai hänellä olevan matkaviestimen paikkatiedosta (esim. PeVL 53/2005 vp, PeVL 11/2005 vp, PeVL 9/2004 vp, PeVL 36/2002 vp ja PeVL 24/2001 vp). Henkilöllä olevan matkaviestimen sijainnin paikantaminen on katsottu

merkitykselliseksi myös liikkumisvapauden kannalta (esim. PeVL 11/2005 vp, PeVL 9/2004 vp ja PeVL 36/2002 vp). Käytettäessä radiosignaaliin vaikuttavaa teknistä laitetta voidaan puuttua yksityiselämän suojaan ja luottamuksellisen viestin suojaan.

Sylkemisen estävän suojan käyttö puolestaan merkitsee puuttumista perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Perustuslakivaliokunta on arvioinut vastavanlaisten säännösten suhdetta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen muun muassa vankeuslain sitomista koskevan säännöksen osalta (PeVL 20/2005 vp.) ja tarkkailuhaalareiden osalta (PeVL 34/2014 vp.).

Toimivaltuuksia käytettäessä olisi myös mahdollista käyttää voimakeinoja niillä edellytyksillä, joista vankeuslain 18 luvun 6 §:ssä nykyisinkin säädetään.

Koska esitys merkitsisi rajoituksia useisiin perusoikeuksiin, tulee ehdotettua sääntelyä arvioida perusoikeuksien rajoitusedellytysten kannalta (PeVM 25/1994 vp.). Perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä ovat lailla säätämisen vaatimus, rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, rajoituksen hyväksyttävyyys, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus, rajoituksen oikeasuhtaisuus, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys sekä rajoituksen ristiriidattomuus Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta. Seuraavassa ehdotettuja säännöksiä arvioidaan tältä kannalta.

Miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen

Ehdotetuissa säännöksissä säädettäisiin lain tasolla siitä, milloin Rikosseuraamuslaitos voisi puuttua miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun. Säännöksissä asetettaisiin täsmälliset edellytykset sille, milloin Rikosseuraamuslaitos voisi käyttää säädettyä toimivaltaa. Toimivallan käyttö perustuisi siihen, että miehittämättömän kulkuneuvo saapuu luvatta vankilan alueelle tai sen yläpuoliseen ilmatilaan. Toimivallan käyttö olisi siten rajoitettu vankila-alueeseen ja sen yläpuoliseen ilmatilaan. Vankila-alueille on säädetty liikkumis- ja oleskelurajoitus, joka koskee henkilöiden luvattonta liikkumista vankila-alueella. On perusteltua, että myös luvattomaan liikkumiseen miehittämättömillä kulkuneuvoilla voitaisiin puuttua. Luvaton liikkuminen vankila-alueella tai sen yläpuolella muodostaa lähtökohtaisesti riskin vankilan järjestykselle ja turvallisuudelle, joten ehdotettu puuttumiskynnys olisi tämänkin vuoksi perusteltu.

Kynnys käyttää puuttumisessa voimakeinoja tai radiosignaaliin vaikuttavaa teknistä laitetta olisi korkeampi. Radioviestintään puuttuvan teknisen laitteen käyttöedellytyksistä säädettäisiin erikseen laissa. Tältä osin laitetta voitaisiin käyttää, jos se on puolustettavaa ottaen huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän kulkuneuvon toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Edellytykset vastaisivat pitkälti sitä, mitä voimakeinojen käytöstä on säädetty. Jos puuttumisessa käytettäisiin voimakeinoja, sovellettaisiin vankeuslain 18 luvun 6 §:n säännöstä ja siinä säädettyjä edellytyksiä. Voimankäyttövälineinä voitaisiin käyttää sellaisia välineitä, jotka on määritelty soveltuviksi vankeudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Ehdotettu sääntely täyttää rajoituksilta vaaditut täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusedellytykset.

Toimivaltuuksien avulla pyritään estämään erityisesti luvattomien aineiden ja esineiden kuten huumausaineiden tai aseiden kuljettaminen vankilaan. Sääntelyn tavoite on siis pitkälti sama kuin useissa nykyisin vankeuslaissa säädetyissä toimivaltuuksissa, kuten turvatarkastuksessa, henkilötarkastuksessa tai eristämistarkkailussa, joita on edellä mainittujen perustuslakivaliokunnan kannanottojen perusteella pidetty hyväksyttävinä vankilaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta. Rikosseuraamuslaitoksen nykyiset toimivaltasäännökset eivät anna riittävää toimivaltaa puuttua uuden teknologian mahdollistamaan luvattomaan toimintaan. Vankilan järjes-

tyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä voidaan pitää hyväksyttävänä perusteena puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun etenkin, kun kyse olisi suhteellisen vähäisestä puuttumisesta omaisuuden suojaan ja viestinnän suojaan.

Toimivaltuuden oikeasuhtaisuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että yleisen järjestyksen turvaaminen on säädetty poliisin tehtäväksi. Myös poliisilakiin ehdotetaan parhaillaan vastaavanlaisia säännöksiä miehittämättömien ilma-alusten kulkuun puuttumisesta ja poliisilaissa säädetään jo nyt kulkuneuvon pysäyttämisestä.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että lähtökohtaisesti poliisille kuuluvien tehtävien ja toimivaltuuksien osoittaminen muulle viranomaiselle on poikkeuksellista ja edellyttää erityisiä perusteita (PeVL 67/2016 vp). Valiokunta on aikaisemmissa lausunnoissaan katsonut, että poliisin käytössä olevien toimivaltuuksien kanssa samojen valtuuksien säätämistä muulle viranomaiselle on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen näkökulmasta (esim. PeVL 10/2016 vp, PeVL 49/2014 vp, PeVL 37/2002 vp ja PeVL 2/1996 vp).

Kuten edellä on todettu, Rikosseuraamuslaitokselle ehdotettu toimivaltuus liittyisi vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen, mikä on ensi sijassa säädetty Rikosseuraamuslaitoksen tehtäväksi. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että Rikosseuraamuslaitoksella on toimivalta puuttua miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun vankilan alueella tai sen yläpuolella. Pelkästään poliisin toimivaltuuksien varassa olisi mahdotonta puuttua yksittäisessä tapauksessa vankilan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan, koska puuttuminen on voitava tehdä välittömästi.

Miehittämättömään kulkuneuvon puuttuminen edellyttäisi sitä, että miehittämätön kulkuneuvo saapuu luvatta vankilan alueelle tai sen yläpuoliseen ilmatilaan. Voimakeinojen tai teknisen laitteen käyttö olisi mahdollista erikseen säädettyjen edellytysten täytyttyessä. Puuttumiselle olisi siten säädetty verrattain korkea kynnyks. Puuttuminen tapahtuisi pääsääntöisesti keinoilla, jotka eivät aiheuta vahinkoa kulkuneuvolle. Kulkuneuvon omistajan oikeus vahingonkorvaukseen määräytyisi vahingonkorvauslain säännösten nojalla.

Laissa säädettäisiin erikseen viranomaisen velvollisuudesta palauttaa kulkuneuvo omistajalleen tilanteissa, joissa asiaa ei siirretä poliisin tutkittavaksi esimerkiksi rikosepäilyn vuoksi. Näin puuttumisesta aiheutuva haitta omaisuuden suojalle jäisi vähäiseksi. Tulevaisuudessa miehittämättömien kulkuneuvojen liikennettä on myös mahdollista ohjata siten, etteivät kulkuneuvot kulje vahingossa vankilan alueella tai sen yläpuolella.

Radioviestintään puuttuvan teknisen laitteen käyttämisen oikeasuhtaisuutta arvioitaessa on todettava, että miehittämättömän kulkuneuvon ja sen kauko-ohjauslaitteen välisessä radioviestinnässä ei useimmiten ole luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevia välitystietoja. Jos laitetta ei ohjata henkilöön yhdistyvällä ohjauslaitteella, kuten matkapuhelimella tai tietokoneella, radioviestinnän avulla ei pystytä selvittämään kauko-ohjauslaitteen omistajaa tai sen käyttäjää, vaan se edellyttää muita aistinvaraisia tai teknisiä toimenpiteitä. Henkilöllisyyden selvittäminen yhdistelemällä radioviestinnän tietoja ja muita toimenpiteitä ei myöskään ole aukotonta.

Jos miehittämätöntä kulkuneuvoa ohjataan matkapuhelimen, tietokoneen tai muun luonnolliseen henkilöön yhdistettävän telepäätelaitteen avulla, radioviestinnän ja välitystietojen käsittely sisältää väistämättä tietoja, joilla henkilö on mahdollista yksilöidä.

Puuttuminen yksityiselämän suojaan tai luottamuksellisen viestin suojaan olisi siten vähäistä. Tarkoitus ei olisi puuttua viestinnän sisältöön sinänsä, vaan viestintää käsiteltäisiin vain teknisen laitteen käyttämiseksi. Erikseen säädettäisiin velvollisuudesta hävittää viestintään liittyvät tiedot välittömästi, ellei esimerkiksi rikosepäilystä esitutkintalain tai pakkokeinolain säännösten nojalla johdu muuta.

Kysymys teknisen laitteen käytöstä aiheutuvasta radioviestintään puuttumisesta on myös ollut perustuslakivaliokunnan arvioitavana hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi rajavartiolain ja ulkomaalaislain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 201/2017 vp.) yhteydessä. Lausunnossaan valiokunta katsoi, että esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 6/218 vp.)

Edellä todetun perusteella miehittämättömiin kulkuneuvoihin puuttumisen oikeuttavat säännökset ovat oikeasuhteisia suhteessa puuttumisen laajuuteen ja tavoiteltavaan vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen. Sääntely ei myöskään puutu perusoikeuksien ydinalueeseen sillä tavoin, että sitä voitaisiin pitää ongelmallisena.

Oikeusturvajärjestelyt miehittämättömien kulkuneuvojen käyttöön puuttumisessa vastaisivat muita turvaamistoimenpiteitä ja voimakeinojen käyttöä. Jos kulkuneuvon puuttumisesta aiheutuisi vahinkoa kulkuneuvolle, omistajalla olisi mahdollisuus vaatia vahingonkorvausta vahingonkorvauslain nojalla.

Ehdotus olisi myös Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden mukainen.

Sylkemisen estävän suojan käyttö

Sylkemisen estävien suojien käyttämisestä säädettäisiin laissa siten, että nykyistä sitomista koskevaa säännöstä täydennettäisiin mahdollisuudella käyttää sylkemisen estäviä välineitä samoin edellytyksin kuin muitakin henkilön toimintavapautta rajoittavia välineitä. Ehdotus täyttäisi siten lailla säätämisen ja täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimukset, koska välineen käytöstä säädettäisiin lain tasolla ja edellytykset käyttää sylkysuojavälineitä vastaisivat tällä hetkellä vankeuslain 18 luvun 2 §:ssä säädettyjä sitomisen edellytyksiä. Perustuslakivaliokunta on hyväksynyt säännöksen sisällön lausunnossaan PeVL 20/2005 vp.

Ehdotukselle olisi hyväksyttävä syy, koska sylkemisen estävillä suojilla pyrittäisiin estämään Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan tai muiden vankien terveyttä ja fyysistä koskemattomuutta vaarantava toiminta. Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa ja muita vankeja on voitava suojata aggressiivisesti käyttäytyvän vangin sylkemiseltä vastaavalla tavalla kuin muultakin väkivaltaiselta käyttäytymiseltä. Sylkeminen voi aiheuttaa henkilökunnalle terveysriskin, koska suurella osalla vangeista on syljen välityksellä leviäviä tarttuvia tauteja. Näin olleen sylkemisen estämiseen soveltuvien välineiden käyttöä voidaan pitää hyväksyttävänä rajoituksena vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että lainsäädännössä vastaavanlaisina henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuvina välineinä on perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella hyväksytty käsiraudat, muoviset siteet, hallintavyö, leposidevuode ja tarkkailuhaalarit.

Säännökset edellyttävät käytöltä muun muassa välttämättömyyttä, rajattua kestoa ja tietyissä tilanteissa lääkärille ilmoittamista. Näissä rajoissa käytettynä sylkemisen estävän välineen käyttöä voitaisiin pitää myös oikeasuhtaisena.

Sylkemisen estävä suoja asetetaan kohteen päähän tai kasvoille. Ne eivät oikein käytettynä estä muuta kuin sen, että kohteen sylkiessä sylki jää huppuun tai siteeseen. Välineet eivät olennaisesti vaikuta kohteen liikkumiskykyyn, näkemiseen tai kuulemiseen, puhumiseen tai hengittämiseen. Välineet eivät aiheuta valvotusti ja oikein käytettynä vaaraa kohteen terveydelle. Näin ollen sylkysuojavälineiden käytöllä ei puututtaisi henkilökohtaisen koskemattomuuden ydinalueeseen.

Oikeusturvajärjestelyt sylkemisen estävän suojan käytössä vastaisivat muita turvaamistoimenpiteitä ja voimakeinojen käyttöä.

Ehdotus olisi myös Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden mukainen.

Hallitus katsoo edellä mainituilla perusteilla, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

vankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 16 luvun 9 §:n 4 momentti ja 10 §:n 1 momentti sekä 18 luvun 2 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 16 luvun 9 §:n 4 momentti laissa 735/2011 ja 16 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 393/2015, ja
lisätään 16 lukuun uusi 2 a ja 8 a § sekä 19 lukuun uusi 2 a § seuraavasti:

16 luku

Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

2 a §

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttuminen

Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus ottaa miehittämätön kulkuneuvo tilapäisesti haltuun, estää sen käyttö tai muutoin puuttua sen kulkuun, jos se saapuu luvatta vankilan alueelle tai alueen yläpuoliseen ilmatilaan.

Rikosseuraamuslaitos voi 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa käyttää teknistä laitetta, joka vaikuttaa miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun. Tekninen laite ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa radio- tai muulle viestinnälle taikka yleiselle viestintäverkolle. Laitetta voidaan käyttää, jos se on puolustettavaa ottaen huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän kulkuneuvon toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Laitetta saa käyttää vain niin kauan kuin se on välttämätöntä toimenpiteen suorittamiseksi. Laitetta saa käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies.

Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus käsitellä miehittämättömän kulkuneuvon käyttöön liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumiseksi tai kulkuneuvon tai sen kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi. Tiedot radioviestinnästä, välitystiedot ja sijaintitiedot on hävitettävä viipymättä toimenpiteen jälkeen, jollei laissa toisin säädetä.

8 a §

Haltuun otetun miehittämättömän kulkuneuvon käsittely

Rikosseuraamuslaitoksen haltuunsa ottama miehittämätön kulkuneuvo on palautettava kulkuneuvon omistajalle, jos omistaja on tiedossa.

Rikosseuraamuslaitos voi 1 momentin estämättä luovuttaa kulkuneuvon toimivaltaiselle viranomaiselle, jolla on sen käsittelyyn laillinen peruste.

9 §

Menettely ja päätösten kirjaaminen

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta, henkilöntarkastuksesta, henkilönkatsastuksesta ja erityistarkastuksesta pidetään pöytäkirjaa, jonka tarkemmasta sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Päihtymystilaa koskevat havainnot ja turvatarkastuksen toimittaminen kuljetuksen aikana on kirjattava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön vahvistaman kaavan mukaiselle lomakkeelle.

10 §

Päätösvalta

Vangin turvatarkastuksesta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies taikka ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Miehitämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta, vangin henkilöntarkastuksesta ja päihitteettömyyden valvonnasta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies.

18 luku

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

2 §

Sitominen

Vangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;
 - 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
 - 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
 - 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.
-

19 luku

Ilmoitukset ja tiedon antaminen

2 a §

Ilmoitus miehittämättömään kulkuneuvoon puuttumisesta

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta 16 luvun 2 a §:ssä tarkoitetulla teknisellä laitteella on ilmoitettava Viestintävirastolle.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

2.

Laki

tutkintavankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 13 luvun 2 §:n 1 momentti ja
lisätään 11 lukuun uusi 2 a § seuraavasti:

11 luku

Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen

2 a §

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttuminen

Tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan vankeuslain 16 luvun 2 a, 8 a, 9 ja 10 §:n säännöksiä miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta.

13 luku

Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen käyttö

2 §

Sitominen

Tutkintavangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
- 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 12 c §:n 2 momentti, 12 g §:n 1 momentin 1 kohta ja 12 i §, 5 luvun 5 §:n 3 ja 4 momentti sekä 11 luvun 4 §:n 1 momentin 6 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 101/2018, sekä
lisätään 2 lukuun uusi 12 k § seuraavasti:

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

12 c §

Ratkaisu tutkinta-arestista

Tutkinta-arestiin määräämistä koskevasta ratkaisusta ja sen tiedoksiannosta on ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle. Jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana eikä ratkaisua tutkinta-arestista anneta hänen läsnä ollessaan, tuomioistuimen on annettava ratkaisu tutkinta-arestista tiedoksi jotakin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen.

12 g §

Tutkinta-arestiin määrätyn yleiset velvollisuudet

Tutkinta-arestiin määrätty on velvollinen:

1) noudattamaan tutkinta-arestia koskevassa tuomioistuimen ratkaisussa asetettuja velvollisuuksia ja ottamaan välittömästi yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin valvonnan järjestämiseksi;

12 i §

Velvollisuuksien rikkominen

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on rikkonut lievästi ja ilman 12 h §:n 2 momentissa tarkoitettua syytä hänelle asetettuja velvollisuuksia, Rikosseuraamuslaitos antaa hänelle kirjallisen varoituksen. Sen antamisesta päättää yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja.

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on kirjallisesta varoituksesta huolimatta tai muuten törkeästi rikkonut hänelle asetet-

tuja velvollisuuksia, taikka jos tutkinta-arestiin määrätty jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa, Rikosseuraamuslaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta poliisille ja syyttäjälle. Tutkinta-arestiin määrätty saadaan pidättää ja vangita, jos hän muussa kuin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa rikkoo hänelle asetettuja velvollisuuksia taikka jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa. Tutkinta-arestin suorittamisajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin velvollisuuksien rikkominen tapahtui, tutkinta-arestiin määrätty jatkoi rikollista toimintaa tai pakeni. Rikosseuraamuslaitoksen on ilmoitettava syyttäjälle tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavat tiedot tutkinta-arestin suorittamisesta. Jos tutkinta-arestiin määrättylle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

Vangitsemista ja velvollisuuksien rikkomista koskevan asian käsittelee käräjäoikeus. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Asia voidaan ratkaista tutkinta-arestiin määrätyn poissaolosta huolimatta.

Rikosseuraamuslaitoksen on varattava tutkinta-arestiin määrättylle tilaisuus tulla kuulluksi 1 ja 2 momentissa tarkoitettua selvitystä tehdessään.

Jos tutkinta-arestiin määrätty jättää pitämättä yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen laitoksen määräämällä tavalla, hänet voidaan noutaa Rikosseuraamuslaitoksen määräämään tapaamiseen rikkomuksen selvittämistä varten. Poliisin on annettava noudon toteuttamiseksi virka-apua. Noudosta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies Rikosseuraamuslaitoksen pyynnöstä. Noudettavaksi määrätty saadaan aikaisintaan kuusi tuntia ennen määrättyä tapaamista ottaa kiinni ja säilöön.

12 k §

Etsintäkuuluttaminen

Rikosseuraamuslaitos voi etsintäkuuluttaa tutkinta-arestiin määrätyn tutkinta-arestin toimeenpanoa varten, jos tutkinta-arestiin määrätty pakoilee toimeenpanoa.

Vankeuslaissa (767/2005) tarkoitettu täytäntöönpanosta vastaava virkamies tai täytäntöönpanojohtajan määräämä muu täytäntöönpanoyksikön virkamies päättää tutkinta-arestiin määrätyn etsintäkuuluttamisesta ja etsintäkuulutuksen peruuttamisesta.

5 luku

Matkustuskielto

5 §

Päätös matkustuskiellosta

Päätöksestä on annettava jäljennös kieltoon määrättylle. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ollut läsnä päätöstä annettaessa tai jos jäljennöstä ei muuten voida tuolloin hänelle antaa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella. Jos tehostettuun matkustuskieltoon määrätty on vapaana eikä päätöstä tehostetusta matkustuskiellosta anneta hänen läsnä ollessaan, tuomioistuimen on annettava päätös tehostetusta matkustuskiellosta tiedoksi jotakin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen.

Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä sekä sen tiedoksiannosta on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle ja poliisille.

11 luku

Erinäiset säännökset

4 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset:

6) tutkinta-arestiin liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä sekä tutkinta-arestiin liittyvistä toimenpiteistä ilmoittamisesta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20. _____

4.

Laki

rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
102/2018, seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

13 §

Vapaudenmenetysajan ja vapauden rajoituksen ajan vähentäminen

Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuorokautta, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapauden rajoitusta vastaava aika siten, että kaksi vuorokautta tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vastaa yhtä päivää vankeutta tai se on katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos vähennettävien päivien lukumäärä ei ole kahdella jaollinen, ylijäävä päivä jätetään vähentämättä. Vapaudenmenetysaika ja vapauden rajoituksen aika lasketaan päivinä. Tuomioon on merkittävä vapaudenmenetysten, tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin alkamis- ja päättymispäivät.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20. _____

Helsingissä 8 päivänä marraskuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeusministeri Antti Häkkinen

1.

Laki

vankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 16 luvun 9 §:n 4 momentti ja 10 §:n 1 momentti sekä 18 luvun 2 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 16 luvun 9 §:n 4 momentti laissa 735/2011 ja 16 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 393/2015, ja
lisätään 16 lukuun uusi 2 a ja 8 a § sekä 19 lukuun uusi 2 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 luku

16 luku

Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

Vankilan tilojen ja vangin tarkastaminen

2 a §

*Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun
puuttuminen*

Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus ottaa miehittämättömän kulkuneuvo tilapäisesti haltuun, estää sen käyttö tai muutoin puuttua sen kulkuun, jos se saapuu luvatta vankilan alueelle tai alueen yläpuoliseen ilmatilaan.

Rikosseuraamuslaitos voi 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa käyttää teknistä laitetta, joka vaikuttaa miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun. Tekninen laite ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa häiriötä radio- tai muulle viestinnälle taikka yleiselle viestintäverkolle. Laitetta voidaan käyttää, jos se on puolustettavaa ottaen huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän kulkuneuvon toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Laitetta saa käyttää vain niin kauan kuin se on välttämätöntä toimenpiteen suorittamiseksi. Laitetta saa käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies.

Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus käsitellä miehittämättömän kulkuneuvon käyttöön liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja si-

jaintitietoja miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumiseksi tai kulkuneuvon tai sen kokonaisu järjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi. Tiedot radioviestinnästä, välitystiedot ja sijaintitiedot on hävitettävä viipymättä toimenpiteen jälkeen, jollei laissa toisin säädetä.

8 a §

Haltuun otetun miehittämättömän kulkuneuvon käsittely

Rikosseuraamuslaitoksen haltuunsa ottama miehittämätön kulkuneuvo on palautettava kulkuneuvon omistajalle, jos omistaja on tiedossa.

Rikosseuraamuslaitos voi 1 momentin estämättä luovuttaa kulkuneuvon toimivaltaiselle viranomaiselle, jolla on sen käsittelyyn laillinen peruste.

9 §

Menettely ja päätösten kirjaaminen

Henkilöntarkastuksesta, henkilönkatsastuksesta ja erityistarkastuksesta pidetään pöytäkirjaa, joiden tarkemmasta sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Päihtymystilaa koskevat havainnot ja turvatarkastuksen toimittaminen kuljetuksen aikana on kirjattava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön vahvistaman kaavan mukaiselle lomakkeelle.

10 §

Päätösvalta

Vangin turvatarkastuksesta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies taikka ohjaus- tai valvontatehtävis-

9 §

Menettely ja päätösten kirjaaminen

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta, henkilöntarkastuksesta, henkilönkatsastuksesta ja erityistarkastuksesta pidetään pöytäkirjaa, joiden tarkemmasta sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Päihtymystilaa koskevat havainnot ja turvatarkastuksen toimittaminen kuljetuksen aikana on kirjattava Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön vahvistaman kaavan mukaiselle lomakkeelle.

10 §

Päätösvalta

Vangin turvatarkastuksesta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies taikka ohjaus- tai valvontatehtävis-

tävissä toimiva virkamies. Vangin henkilöntarkastuksesta ja päihteettömyyden valvon-
nasta päättää ohjauksen tai valvonnan esi-
miestehtävissä toimiva virkamies tai, jos asia
ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtä-
vissä toimiva virkamies.

sä toimiva virkamies. *Miehittämättömän kul-
kuneuvon kulkuun puuttumisesta*, vangin
henkilöntarkastuksesta ja päihteettömyyden
valvonnasta päättää ohjauksen tai valvonnan
esimiestehtävissä toimiva virkamies tai, jos
asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvonta-
tehtävissä toimiva virkamies.

18 luku

**Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen
käyttö**

2 §

Sitominen

Vangin välitöntä toimintavapautta saadaan
rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista si-
dettä käyttämällä tai muulla vastaavalla ta-
valla, jos se on välttämätöntä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen
aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen
hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla
tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa van-
gin tai muun henkilön turvallisuudelle taik-
ka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
- 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

18 luku

**Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen
käyttö**

2 §

Sitominen

Vangin välitöntä toimintavapautta saadaan
rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista si-
dettä käyttämällä, *sylkemisen estävää suojaa*
käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla,
jos se on välttämätöntä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen
aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen
hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla
tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa van-
gin tai muun henkilön turvallisuudelle taik-
ka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
- 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

19 luku

Ilmoitukset ja tiedon antaminen

2 a §

*Ilmoitus miehittämättömään kulkuneuvoon
puuttumisesta*

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun
puuttumisesta 16 luvun 2 a §:ssä tarkoitetu-
lla teknisellä laitteella on ilmoitettava Vies-
tintävirastolle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-

ta 20 .

2.

Laki

tutkintavankeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 13 luvun 2 §:n 1 momentti ja
lisätään 11 lukuun uusi 2 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 luku

11 luku

**Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkas-
taminen**

**Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkas-
taminen**

2 a §

*Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun
puuttuminen*

*Tutkintavankeuden toimeenpanossa sovel-
letaan vankeuslain 16 luvun 2 a, 8 a, 9 ja 10
§:n säännöksiä miehittämättömän kulkuneu-
von kulkuun puuttumisesta.*

13 luku

13 luku

**Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen
käyttö**

**Turvaamistoimenpiteet ja voimakeinojen
käyttö**

2 §

2 §

Sitominen

Sitominen

Tutkintavangin välitöntä toimintavapautta

Tutkintavangin välitöntä toimintavapautta

saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
- 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, *sylkemisen estävää suojaa käyttämällä* tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
- 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 12 c §:n 2 momentti, 12 g §:n 1 momentin 1 kohta ja 12 i §, 5 luvun 5 §:n 3 ja 4 momentti sekä 11 luvun 4 §:n 1 momentin 6 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 101/2018, sekä
lisätään 2 lukuun uusi 12 k § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

12 c §

Ratkaisu tutkinta-arestista

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

12 c §

Ratkaisu tutkinta-arestista

Jos tutkinta-arestiin määrätty on vangittuna, ratkaisusta on ilmoitettava siihen vankilaan, johon tutkinta-arestiin määrätty on sijoitettu. Jos tutkinta-arestiin määrätty on va-

Tutkinta-arestiin määräämistä koskevasta ratkaisusta ja sen tiedoksiannosta on ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle. Jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana eikä

paana, tuomioistuimen on velvoitettava hänet seitsemän vuorokauden kuluessa ratkaisun antamispäivästä lukien ottamaan yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin toimeenpanoa varten. Jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana eikä ratkaisua tutkinta-arestista anneta hänen läsnä ollessaan, ratkaisu tutkinta-arestista ja siihen liittyvä kehoitus ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen seitsemän vuorokauden kuluessa on annettava tiedoksi jotakin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen. Jos tutkinta-arestiin määrätty ei noudata saamaansa kehoitusta, poliisi saa ottaa hänet kiinni vankilaan toimittamista varten.

ratkaisua tutkinta-arestista anneta hänen läsnä ollessaan, tuomioistuimen on annettava ratkaisu tutkinta-arestista tiedoksi jotakin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen.

12 g §

Tutkinta-arestiin määrätyn yleiset velvollisuudet

Tutkinta-arestiin määrätty on velvollinen:
1) noudattamaan tutkinta-arestia koskevassa tuomioistuimen ratkaisussa asetettuja velvollisuuksia

12 g §

Tutkinta-arestiin määrätyn yleiset velvollisuudet

Tutkinta-arestiin määrätty on velvollinen:
1) noudattamaan tutkinta-arestia koskevassa tuomioistuimen ratkaisussa asetettuja velvollisuuksia *ja ottamaan välittömästi yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin valvonnan järjestämiseksi;*

12 i §

Velvollisuuksien rikkominen

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on rikkonut lievästi ja ilman 12 h §:n 2 momentissa tarkoitettua syytä hänelle asetettuja velvollisuuksia, Rikosseuraamuslaitos antaa hänelle kirjallisen varoituksen.

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on kirjallisesta varoituksesta

12 i §

Velvollisuuksien rikkominen

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on rikkonut lievästi ja ilman 12 h §:n 2 momentissa tarkoitettua syytä hänelle asetettuja velvollisuuksia, Rikosseuraamuslaitos antaa hänelle kirjallisen varoituksen. *Sen antamisesta päättää yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja.*

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on kirjallisesta varoituksesta huolimatta tai muuten törkeästi rikkonut

ta huolimatta tai muuten törkeästi rikkonut hänelle asetettuja velvollisuuksia, taikka jos tutkinta-arestiin määrätty jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa, Rikosseuraamuslaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta poliisille ja syyttäjälle. Tutkinta-arestiin määrätty saadaan pidättää ja vangita, jos hän muussa kuin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa rikkoo hänelle asetettuja velvollisuuksia taikka jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa. Tutkinta-arestin suorittamisajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin velvollisuuksien rikkominen tapahtui, tutkinta-arestiin määrätty jatkoiki rikollista toimintaa tai pakeni. Rikosseuraamuslaitoksen on ilmoitettava syyttäjälle tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavat tiedot tutkinta-arestin suorittamisesta. Jos tutkinta-arestiin määrättylle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

Vangitsemista ja velvollisuuksien rikkomista koskevan asian käsittelee käräjäoikeus. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Asia voidaan ratkaista tutkinta-arestiin määrätyn poissaolosta huolimatta.

Rikosseuraamuslaitoksen on varattava tutkinta-arestiin määrättylle tilaisuus tulla kuuluksi 1 ja 2 momentissa tarkoitettua selvitystä tehdessään.

hänelle asetettuja velvollisuuksia, taikka jos tutkinta-arestiin määrätty jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa, Rikosseuraamuslaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta poliisille ja syyttäjälle. Tutkinta-arestiin määrätty saadaan pidättää ja vangita, jos hän muussa kuin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa rikkoo hänelle asetettuja velvollisuuksia taikka jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa. Tutkinta-arestin suorittamisajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin velvollisuuksien rikkominen tapahtui, tutkinta-arestiin määrätty jatkoiki rikollista toimintaa tai pakeni. Rikosseuraamuslaitoksen on ilmoitettava syyttäjälle tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavat tiedot tutkinta-arestin suorittamisesta. Jos tutkinta-arestiin määrättylle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

Vangitsemista ja velvollisuuksien rikkomista koskevan asian käsittelee käräjäoikeus. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Asia voidaan ratkaista tutkinta-arestiin määrätyn poissaolosta huolimatta.

Rikosseuraamuslaitoksen on varattava tutkinta-arestiin määrättylle tilaisuus tulla kuuluksi 1 ja 2 momentissa tarkoitettua selvitystä tehdessään.

Jos tutkinta-arestiin määrätty jättää pitämättä yhteyttä Rikosseuraamuslaitoksen laitoksen määräämällä tavalla, hänet voidaan noutaa Rikosseuraamuslaitoksen määräämään tapaamiseen rikkomuksen selvittämistä varten. Poliisin on annettava noudon toteuttamiseksi virka-apua. Noudosta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies Rikosseuraamuslaitoksen pyynnöstä. Noudettavaksi määrätty saadaan aikaisintaan kuusi tuntia ennen määrättyä tapaamista ottaa kiinni ja säilöön.

12 k §

Etsintäkuuluttaminen

Rikosseuraamuslaitos voi etsintäkuuluttaa

tutkinta-arestiin määrätyn tutkinta-arestin toimeenpanoa varten, jos tutkinta-arestiin määrätty pakoilee toimeenpanoa.

Vankeuslaissa (767/2005) tarkoitettu täytäntöönpanosta vastaava virkamies tai täytäntöönpanojohtajan määräämä muu täytäntöönpanoyksikön virkamies päättää tutkinta-arestiin määrätyn etsintäkuuluttamisesta ja etsintäkuulutuksen peruuttamisesta.

5 luku

Matkustuskielto

5 §

Päätös matkustuskiellosta

Päätöksestä on annettava jäljennös kieltoon määrätylle. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ollut läsnä päätöstä annettaessa tai jos jäljennöstä ei muuten voida tuolloin hänelle antaa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella.

Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

11 luku

Erinäiset säännökset

4 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset:

5 luku

Matkustuskielto

5 §

Päätös matkustuskiellosta

Päätöksestä on annettava jäljennös kieltoon määrätylle. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ollut läsnä päätöstä annettaessa tai jos jäljennöstä ei muuten voida tuolloin hänelle antaa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella. *Jos tehostettuun matkustuskieltoon määrätty on vapaana eikä päätöstä tehostetusta matkustuskiellosta anneta hänen läsnä ollessaan, tuomioistuimen on annettava päätös tehostetusta matkustuskiellosta tiedoksi jotakin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen.*

Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä sekä sen tiedoksiannosta on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle ja poliisille.

11 luku

Erinäiset säännökset

4 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset:

6) tutkinta-arestiin liittyvien asiakirjojen
laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä

6) tutkinta-arestiin liittyvien asiakirjojen laa-
timisesta, käsittelystä ja sisällöstä *sekä tut-
kinta-arestiin liittyvistä toimenpiteistä il-
moittamisesta*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20.

4.

Laki**rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
 102/2018, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

6 luku

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä**Rangaistuksen määräämisestä**

13 §

13 §

*Vapaudenmenetysajan ja vapauden rajoituksen ajan vähentäminen**Vapaudenmenetysajan ja vapauden rajoituksen ajan vähentäminen*

Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuorokautta, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapauden rajoitusta vastaava aika siten, että kaksi vuorokautta tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vastaa yhtä päivää vankeutta tai se on katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos vähennettävien päivien lukumäärä ei ole kahdella jaollinen, ylijäävä päivä jätetään vähentämättä. Vapaudenmenetysaika ja vapauden rajoituksen aika lasketaan päivinä. Tuomioon on merkittävä vapaudenmenetyksen, tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin alkamis- ja päättymispäivät.

Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä *yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden*, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuorokautta, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapauden rajoitusta vastaava aika siten, että kaksi vuorokautta tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vastaa yhtä päivää vankeutta tai se on katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos vähennettävien päivien lukumäärä ei ole kahdella jaollinen, ylijäävä päivä jätetään vähentämättä. Vapaudenmenetysaika ja vapauden rajoituksen aika lasketaan päivinä. Tuomioon on merkittävä vapaudenmenetyksen, tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin alkamis- ja päättymispäivät.

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta

20.